

HVALER

MENIGHETSBLAD

NR 2 - 2022

75. ÅRGANG

**EMMA/KAMMA
ARTIG LESNING**

Side 10-11

**SOMMERGALLERI
I KIRKENS HUS**

Side 34-35

**PANDEMI, KARANTENE
OG LOSTJENESTE**

Side 40-43

DEN NORSKE KIRKE

Hvaler menighet

kirken.no/hvaler

Kirkekontoret (Kirkens hus)

Storveien 12, 1680 Skjærhalden

Tlf: 69 37 90 37

post@hvaler.kirken.no

Hvaler sokn

Kristin Seljebakken,

Tlf: 473 16 893

kselfebakken@pmx.net

Hvaler menighetsblad

Storveien 12, 1680 Skjærhalden

hvalermb@outlook.com

Ansvarlig utgiver:

Hvaler menighetsråd

post@hvaler.kirken.no

Kontonummer 1506.23.78902

Redaksjonskomité:

Ragnar Bjørck, Grethe Hummel,
Kjersti Morland, Einar Morland,
Dag Plau og Ellen Bjørnvall Vikør

Ansvarlig for annonsesalg:

Dag Plau. Tlf: 952 27 449

dag@plau.no

Trykk:

Møklegaards Trykkeri AS

Fredrikstad

info@moklegaard.no

ANSATTE:

Grethe Hummel

sogneprest

Tlf: 474 79 731

grethe@hvaler.kirken.no

Mats-André Soli

kirkemusiker

Tlf: 977 66 377

mats@hvaler.kirken.no

Kjersti Morland

menighetspedagog

Tlf: 975 26 412

kjersti@hvaler.kirken.no

Marius Kjølholt

kirketjener

Tlf: 483 92 297

marius@hvaler.kirken.no

Jenny Schorpen

kirketjener

Tlf: 907 13 680

jenny@hvaler.kirken.no

Jan Heier

Kirkeverge/daglig leder

Tlf: 474 79 730

jan@hvaler.kirken.no

kirkevergen@hvaler.kirken.no

Foto forside: Jan Rabben / Foto på side 3: Postkort fra 1920 tallet

Sommerhilsen fra Grethe	4
Menighetsrådets leder har ordet	5
Under himmelbuen – sommer 2022	6
God sommer fra ordføreren	8
Kamma/Emma – artig lesning	10
Hvaler menighets misjonsprosjekt	12
Losje Strandliljen	14
Kystmuseet Hvaler	18
Sommeropplevelser i Brottet	20
Program Frøkengården	23
Konfirmantleir på Sjusjøen	24
Velkommen som konfirmant	26
Barn og Unge – Hva skjer	27
Dagens utvalgte salme	28
Glimt fra floraen på Hvaler	29
Hvaler menighets kunstlotteri 2022	30
Hvaler menighets formiddagstreff	31
Konfirmasjonsgudstjenestene høsten 2022	32
Sommerkonserter	33
Galleri i Kirkens hus – sommeren 2022	34
Nye bibliotekarer	36
Ingen kan hjelpe alle, men alle kan hjelpe noen	37
Strandryddeuka	38
Premiekryssord	39
Pandemi, karantene og lostjeneste	40
Vår felles fiende – flåtten	44
Hvaler Hagelag	51
Velkommen til Ytre Hvaler nasjonalpark i sommer	52
Har du lyst til å være artist for en dag?	54
Fra foreningslivet	58
Siden sist	60
Gudstjenester sommer 2022	62
Sorg og glede i våre kirker	63

Grethe Hummel

SOMMERHILSEN

I år feirer jeg et jubileum, hele 10 år som prest på Hvaler.

Det har vært gode år med vandring i Hvalers vakre naturområder og opplevelse av tilhørighet og fellesskap med mange, selv om jeg mangler slektsrøtter her. Jeg har faktisk aldri hatt det så godt noe sted som her på disse øyene. Stor takk til dere alle!

Arbeidshverdagen er full av variasjoner. Jeg gleder meg med brudepar som kommer til kirkene i bønn om Guds velsignelse og med en stor tro på kjærligheten.

Jeg takker for hvert barn som bæres til dåp, hver ungdom eller voksen som selv går frem til døpefonten, og ikke minst alle konfirmantene som hvert år kommer til kirkene for å få Guds velsignelse over livet videre.

Hver gang noen samles til et siste farvel i kirkene fylles mitt hjerte av sorg. Da er det for meg et viktig håp å holde fast i at kirkerommet bærer løftet om nytt liv og nye muligheter i troen på Guds kjærlighet.

Sammen med dere vandrer jeg i hverdagens gleder og utfordringer, i samtaler, undring og innimellom fortvilelse over at drømmer og håp ikke stemmer med livets virkelighet. Mange bærer en form for livssorg.

I samtale med et av sommerens brudepar fikk jeg noe å tenke over da brudgommen sa: «Begrensninger gir alltid nye muligheter».

Det er så lett å fokusere på de dørene som lukkes at man ikke får øye på alle dørene som står på gløtt inn til nye muligheter.

Min tro har fått hard medfart gjennom årene som menneske og som prest. Men kjernen har aldri blitt borte. Troen på at vi er omgitt av Guds kjærlighet slik Jesus viste den i praksis. Åpne kirkedører, lys som tennes, blomster, ord og musikk og ikke minst korset som viser veien utover og oppover.

I år feirer jeg jubileum og ser fremover mot nye dager og år sammen med dere.

Jeg gleder meg til sommerens lys og varme og ikke minst alle fargene i naturen. Kanskje blir det kaffe og prat rundt et bord i hagen eller en sen sommerkveld på et svaberg. Der kan vi sammen se dørene som åpnes inn til nye muligheter.

God sommer på Hvaler!

Hilsen Grethe

Kristin Seljebakken

LYSET OVERVINNER MØRKET

Denne våren ble en tid da vi kom «tilbake til normalen» i forhold til aktivitetene i menigheten. Den 27. mars hadde vi årsmøte i Spjørøy kirke med årsmelding, regnskap og planer for 2022. I fjor var det 130 år siden Spjørøy kirke ble bygget. Den ble bygget av sten som ble tatt ut i stenbruddene på øya. For å markere dette fikk vi et interessant foredrag ved Paul Henriksen om «Spjørøy og Hvalersamfunnet på slutten av 1800-tallet».

Det var flott å kunne feire påskeuka sammen gjennom alle gudstjenester og samlinger. Nytt av året for oss var påskennattsmesse i Hvaler kirke. Dette er en veldig gammel tradisjon i kirken som det er fint å kunne ta i bruk igjen. Det begynte med en mørklagt kirke hvor alle fikk utdelt et lys som ble tent fra det store Kristuslyset. Gjennom gudstjenesten ble kirkerommet lysere og lysere; – en sterk opplevelse av påskens budskap om at lyset overvinner mørket! Påskedagsgudstjenesten ble en fest i Spjørøy kirke hvor absolutt alle stolene var opptatt. Kaffe i vårsola på kirkebakken.

En høytidelig gudstjeneste var det også da vår nye biskop Kari Mangrud Alvsvåg ble vigslet i Fredrikstad domkirke 24. april. Noen av oss fra Hvaler var til stede. Etter løftesavleggelsen holdt hun en preken med fokus på at gode krefter skal seire over mørket. Hun stilte spørsmålet: Hvor kommer alt det gode fra, – all varmen, vennligheten og kjærligheten? Biskop Kari svarer selv og sier at jeg tror det gode kommer fra Gud, derfor har jeg tillit til at det gode aldri skal ta slutt. Vigslingsgudstjenesten ble avsluttet med nattverd

og utgangsprosjesjon, hvor Kong Harald ledsaget Alvsvåg.

Avisa Vårt Land spurte den nye biskopen hvorfor hun valgte å fokusere på godhet i en tid hvor vi opplever krig i Europa, og etter to år med pandemi. «Det at Gud er kjærlighet, er et bærende element for meg og min tro. At Gud er fred og rettferdighet. Og at Jesu Kristi oppstandelse er det ultimate tegnet på at mørket aldri skal vinne. Vi er ikke alene, Gud er sammen med oss», sier vår nye biskop Kari.

Nå kan vi igjen glede oss over lange, lyse og varme sommerdager. Det er godt å kunne nyte disse dagene på Hvaler både for fastboende og ferierende. Vi ønsker alle velkommen til arrangementene i kirkene våre i løpet av sommeren!

*Den blomstertid nå kommer
med lyst og glede stor,
Den kjære, lyse sommer da
gress og grøde gror.
Nå rører solens armer
ved alt som før var dødt,
De blide stråler varmer og alt på ny
blir født. (I. Kolmodin 1694)*

God sommer!

Kristin

DET ER MYE SOM ER BRA!

I et kåseri i november 2021 delte biskop Atle Sommerfeldt sine tanker om Folkekirken i et tiårsperspektiv. Ja, for det er en folkekirke vi er, etter brudd i samboerskapet med staten. Den norske folkekirke er en fri og selvstendig kirke. En kirke som er i en unik posisjon fordi vi er til stede i alle lokalsamfunn der folk lever sine liv. En kirke som forvalter ord og sakramenter og som fremdeles er et naturlig valg for en stor majoritet i befolkningen når store hendelser skal markeres i familien.

En kirke som i bygda vår står på solide granittfotter med dype røtter ned igjennom mange generasjoner. En kirke som er bærer av kulturarv, identitet og stabilitet gjennom århundrer og inn i vår urolige tid. Folkekirken er faktisk den kulturinstitusjonen i landet som har flest konserter i løpet av et år, og som har den mest omfattende samlingen av kunst. Mange av de største forfatterne og komponistene våre finner vi igjen i salmeboka.

Sommerfeldt presenterte statistikk vi kan være stolte av. Selv i Borg bispedømme som sammen med Oslo er de steder der det bor flest mennesker som ikke er tilknyttet kirken, er 65 % av befolkningen medlemmer. Den neste kategorien er på 20%, og det er de som ikke er medlem i noe tros-samfunn. Samlet har vi 3,6 millioner mennesker som medlemmer i folkekirken. Til sammenlikning har idretten, inkludert bedriftsidretten, 2,1 millioner medlemmer.

For å fortsette som folkekirke, mente biskopen at vi er avhengig av god organisering. Kirken må ha nasjonale – så vel som lokale forankringer. Kirken må samhandle med folkevalgte og offentlige

myndigheter på alle nivåer, og ikke minst må ansatte og frivillige fortsette å samarbeide.

Stikk i strid med positive statistiske tall, har vi, ifølge Sommerfeldt, en kultur i kirken for å snakke oss selv ned. Han ga disse eksemplene:

- Ja, riktig nok er det 100 000 ungdommer som deltar i konfirmasjonsundervisning i Borg hvert år, men de er der bare på grunn av familien.

- Ja, det er 10-15 % av medlemmene våre som er i kirken på julaften, men vi ser dem jo ikke ellers.

- Ja, det er 90 % som deltar i begravelser, men de er jo ikke der av religiøse grunner.

Disse «men» må vi slutte med! Kan vi ikke heller ta på alvor at når mennesker velger å døpe barna sine, velger å sende ungdommene sine til konfirmantundervisning, velger å delta i åpne arrangementer i kirken, så velger de faktisk tilhørighet til kirken og det kirken står for.

Den vertikale linjen i kirken var biskopen ikke spesielt bekymret for. Så lenge kirken gir folk håp, tilgivelse og kjærlighet vil kirken bestå og være til velsignelse.

Mormors funderinger går i retning lengsel etter noe holdbart. Ikke vet jeg, men kanskje finnes det en lengsel i folk etter åndelighet. En lengsel etter noe som er større og bestandig. En lengsel etter noe vi ikke kan forutse eller beregne med datakraften vår. En lengsel etter noe som er bakenfor alle stjernene, bak stjernestøv og grunnstoffer, utenfor vår forstand. En Gud som kan fylle opp tomrom, som kan gi lys i mørke. En Gud som lar oss ligge i grønne enger og gir oss

hvile. En Gud som ikke måler oss, veier oss eller krever. En Gud som kan hjelpe oss å leve gode liv. Noe av mysteriet kan vi fornemme i kirkerommet. Det store rommet i en hellig, alminnelig kirke. Der generasjoner har gnudd kirkebenkene før oss, med sine forventninger, sine gleder, sine bekymringer og sine sorger. Der skal du får være deg selv med hele deg. Bare være, ta imot, se, høre og kjenne etter.

Uten folk er vi ikke noe særlig til folkekirke. Vi får stille Jesusspørsmålet: «Hva vil du at kirken skal gjøre for deg?» Det hadde vært artig å få noen svar.

God sommer og velkommen til folkekirken.

Mormor

Kilde: Deler av teksten er bygd over kåseriet til biskop (nå emeritus) Atle Sommerfeldt.

*Du er mi øy i havet, Gud, ei stø for mine føter.
Du er eit vinddrag mot mi hud,
ditt kjærteikn som eg møter.
Du er ein stavstill fjord, min salme utan ord.
Du er eit fuglekor som kved,
Der får eg lov å syngje med.*

*Du er ein bårerygg som bryt,
der får eg sjå ditt velde.
Du er ei elv som rolig flyt,
ho er mi nådekjelde.
Du fjøre er og flod, i rytmen finn eg ro.
Du er eit hav kring heile meg,
der er eg evig eitt med deg.*

Tekst salme: Sverre Hatle. NoS 334

GOD SOMMER!

*Det er våren. Den varme vinden
gjør sund og fjorder isfrie.
Nordens folk venter skjelvende på
marinefartøyer fra Tyskland.*

Vi må stille opp for dem som er på flukt. 20 flyktninger har kommet til Hvaler. De aller første lyktes i å komme hit via slektninger.

Dagen etter sitter vi, seks damer på ordførerkontoret. En sosionom, en sykepleier, en innbygger på Hvaler med ukrainsk bakgrunn og stort hjerte, en ordfører og to damer som har flyktet fra alt. Fra barn, fra hus, ja fra hele sin fremtid. Deres historier, uvirkelig vond virkelighet. Da kom krigen til Hvaler. Da gråt vi med Ukraina.

Endelig er det sommer, uten restriksjoner. Nå skal vi nyte sommeren, være sammen og være rause med klemmene!

Jeg vil benytte anledningen til å takke alle innbyggere og deltidsinnbyggere for den innsatsen dere har gjort under den lange Korona-perioden. Takket være god innsats fra dere, frivilligheten og ansatte i Hvaler kommune kom vi oss igjennom uten veldig store smitteutbrudd.

Det er krig i Europa. Vi ser grusomhetene som blir avdekket, avbildet og fortalt om.

Aldri hadde jeg trodd at jeg som ordfører måtte sjekke tilstanden på bomberommene i vår kommune. Det er viktig at vi har beredskapsplaner slik at vi her på Hvaler skal være så trygge som mulig. Aldri hadde vi trodd at det kunne bli krig i Europa. Har vi vært i en form for dyp fred som vi trodde skulle vare evig? Oppvåkningen er vond.

Bertolt Brecht skrev i 1940:

Jeg vil at alle skal vite hvilke fantastiske folk som jobber i Hvaler kommune. De har kastet seg rundt og tatt imot disse menneskene på beste vis, tross mange utfordringer og et behov som kom raskere enn løsningene.

I skrivende stund har norskopplæringen startet på Floren, og barna er allerede i barnehage og i skole. Hvaler Sanitetsforening har skaffet barna 17. mai-antrekk, og våre nye innbyggere viser stor vilje til å lære seg norsk.

Det er flott å se hvordan alle som bor på Hvaler og deltidsboende bidrar, både gjennom innsamling

av klær som ble sendt til Ukraina og gjennom frivillighet. De hjelper til og stiller opp. En mann startet også innsamling av brukte kofferter fordi det var stort behov for det på mottakssenteret i Råde. Tusen takk også til dem som har hatt ledig bolig til utleie, dette er en av de største utfordringene vi har på Hvaler.

Jeg vil også rose næringslivet på Hvaler som stiller opp med midler og arbeidsplasser!

Dette er vårt lille Hvalersamfunn på sitt beste! Det er en takknemlig liten gjeng fra Ukraina som har latt seg trøste og fascinere av Hvalers natur og folk, de vil selv gjerne bidra aktivt inn i Hvalersamfunnet.

Det er viktig å ha håp. Som vår nye Biskop Kari sa i sin preken:

«Hvor kommer alt det gode i verden fra? All varmen, vennligheten og kjærligheten. Hvor kommer det fra? Livet og lyset og håpet og de gode gjerninger. Hva skyldes alt dette vakre? For midt i mørket, når det ser ut til at hat og ondskap skal seire, skjer det alltid noe forunderlig overraskende. Gode krefter finner vei gjennom mørket, og fine ting begynner å skje».

Gjennom de to siste årene har vi lært og erfart mye som er annerledes. Har det fått oss til å se at fine ting begynner å skje? Våknet fra vår «uangripelige dvale»? Kanskje har det lært oss å sette pris på de små tingene i hverdag og på ferie.

Vi som er så heldige å «bo midt i ferien» kan velge å la veien være kort til de små fine stundene. Legg merke til alle de dyktige folka vi har innen kulturnæringene. De har gått på sparebluss i to år. La oss bruke dem, la oss underholdes og la oss nyte Hvaler-sommeren!

Kort vei er det også til de beste restaurant-opplevelsene og en shopping-runde på torget med Hvaler-grønnsaker, kunst, klær, mat og frimarked. Eller en tur langs kunstveien på Vesterøy, stoppe ved Anne-Marits opplevelshage og rusle videre ut til Utgårdskilen. Vi har våre egne varme svaberg, de mykeste og varmeste «kosefjell» som ligger der og bare lengter etter å varme en kald kropp som har badet.

God sommer

Mona Vauger
Ordfører

En ferie å glede seg til

Gi trygge ferieopplevelser til familier som har det vanskelig

VIPPS en gave til 13130 (merket FERIE)
gi på konto 3201 52 74165

KAMMA / EMMA

- ARTIG LESNING

I fjor kom det ut en artig, ganske liten bok med tittelen Kamma / Emma (Solum Bokvennen 2021). Kamma og Emma er tvillingsøstre, og de egentlige navnene er Kamilla og Emilie. Tvillingene er de to yngste søstrene i familien Halvorsen, som består av grosserer Johannes Peder fra Oslos beste vestkant, hans kone Henny fra Fredrikstad og en søsterflokk på 6, som snart skal bli 7, da hushjelpa Anna nedkommer med en datter som viser seg å være grosserer Halvorsen sin, hun også.

Vi følger familiens liv i Eilert Sundts gate om vinteren, men om sommeren leier familien hus på Skjærhalden. Sjølfolket flytter i bryggerhuset, og grossererfamilien fra hovedstaden bebor huset hele sommeren igjennom. For Anna som er fra Bølingshavn, er dette en kjærkommen anledning til å holde kontakt med barndomshjem og egen familie.

Miljøet på Kirkøy er skildret godt og autentisk. Menneskene, veiene, støvet, luktene, vekstene

i veikanten, strendene, badevannet, makrellen, rabarbraen og ripsen for å nevne noe.

Romanen følger familien gjennom barndom og oppvekst på 1920 - og 30 tallet, men vi får også glimt av generasjonene før, helt tilbake fra 1850 tallet.

Da jentene er unge voksne, kommer krigen. Det er skrevet mye om 2. verdenskrig, men det er relativt lite som er skrevet om krigen på Hvaler. I boka får vi skildringer om krigshverdag og krigsår både fra Oslo og Kirkøy. Planer og framtid forpurses eller tar uventede vendinger for de unge damene.

Historien er hele tiden tettest på Kamma og Emma og deres skjebner. Emma med et godt hode for realfag, Kamma med evner i helt andre retninger og et sårbart sinn.

Stilen i boka er knapp og konsis. Det er en god grunntone i boka, vi treffer mennesker som lever

sine liv og gjør så godt de kan. Vi blir kjent med mange ulike mennesketyper og vi blir godt kjent med flere av personene, men det slår i hvert fall denne leseren at boka inneholder stoff nok til en familiekrønike i flere bind.

Forfatteren forteller at det er et bevisst valg at det har blitt slik, hun ville heller skrive lite om mye, i stedet for mye om lite. På den måten ønsker hun å holde søkelys på helheten og historiene som holder boka sammen.

Forfatteren Hilde Brunsvik har lange røtter tilbake i Hvalers historie. Oldefaren til Hilde kommer fra Kjerringholmen utenfor Bøllingshavn. Han solgte i sin tid plassen der og flyttet til Brunsvik på Kirkøy hvor farfaren til Hilde vokste opp. Farfaren hennes, Jens Johan Brunsvik solgte Brunsvik i 1956 til Alf Bjercke. I 1964 kjøpte Hildes foreldre hyttetomt av Oskar Sørensen på Håbu på Asmaløy. Hilde har feriert på Hvaler alle somre siden 1965, og forteller at hun følelsesmessig er sterkt knyttet til Hvaler.

Hilde har samlet materiale til boka gjennom 4 år, men tvillingene Kamma og Emma har en enda lengre historie i Hildes liv, da de allerede var med i hennes bok «Stemmen», som kom i 2001. «Stemmen» handler mest om Håkon, sønnen til Kamma. Men underveis i skrivingen vokste

stoffet om tvillingsøstrene, til det ble for stort for romanen og måtte tas ut. Dette stoffet som har ligget i en skuff hos Hilde og ventet på å bli realisert i nesten 20 år, er utgangspunktet for romanen Kamma/Emma. Hilde forteller at arbeidet med å dikte fram alle personene i søskenflokket ble omfattende, men interessant. Alle personene i boka er oppdiktet, og ikke basert på levende modeller. Skjellvika, en av plassene som beskrives i boka, er også oppdiktet. Navn på personer er navn som var vanlig brukt her ute, utover det har de ingenting med virkelige personer å gjøre. Bakgrunnsinformasjon til miljøet fra Skjærhalden har hun fått delvis fra sin egen mor som ferierte på Skogen pensjonat i sin barndom. Kilder ellers har vært bøker og skrifter, blant annet av Inger Jensen og Ulf Hjarðar. Her og der i boka finnes brokker og bruddstykker av historier fra egen familie eller anekdoter hun har hørt fortalt.

Boka bringer gode skildringer fra hverdagslivet på Hvaler over et spenn på nesten 100 år. Interessant og artig å kunne nikke gjenkjennende og smile for seg selv for oss som har opplevd deler av dette. For yngre generasjoner og tilflyttere må boka framstå som et skattkammer av en historisk roman.

bthb

OM FORFATTEREN:

- Hilde Brunsvik (1959), har vokst opp i Moss. Hennes farmor kommer fra St. Hans fjellet i Fredrikstad og hennes farfar har dype og lange røtter fra Brunsvik, Bøllingshavn og Kjerringholmen.
- I tillegg til å være forfatter, er Hilde jassanger og låtskriver.
- Hun leder også musikkfestivalen Klangfestivalen i Vågøy kirke utenfor Molde – Klangfestivalen.no
- Hilde jobber til daglig i administrasjonen i Oslo domkirke.
- Hilde er gift, og hun giftet seg selvfølgelig i Hvaler kirke.

Hilde Brunsvik med Kjerringholmen i bakgrunn.

HVALER MENIGHETS MISJONSPROSJEKT

Den norske kirke oppfordrer menigheter til å inngå avtaler med misjonsorganisasjoner om å støtte prosjekter i utlandet. Misjon handler om å dele evangeliet om Jesus i ord og handling. Vi er del av en lokal menighet, men vi tilhører også et større fellesskap med et globalt oppdrag sammen med den verdensvide kirke.

NÅDEHJEMMET I BANGKOK

Tidligere har Hvaler menighet støttet ulike prosjekter i andre land. Menighetsrådet i Hvaler har nå vedtatt å binde seg til å støtte et av prosjektene som Det norske misjonsselskap (NMS) har i Thailand ved å spre informasjon om prosjektet, ved ofringer/givertjeneste og forbønn i gudstjenesten.

Nådehjemmet i Bangkok er et hjem for gravide i en vanskelig livssituasjon. Å få barn utenfor ekteskap forbindes med skam og skaper store problemer for unge mødre i Thailand. Noen foreldre vender døtrene ryggen når de trenger dem mest. Her kan de oppleve trygghet og håp, og få hjelp og støtte gjennom svangerskap, fødsel og barselstid. Nådehjemmet blir en trygg havn i en tøff tid, hvor de møter noen som bryr seg og formidler Guds kjærlighet i ord og handling. De får arbeidstrening og opplæring i et yrke, slik at de kan skaffe seg et levebrød. De blir også oppmuntret til å gjenopprette kontakt med familie og nettverk. De aller fleste av jentene som kommer til Nådehjemmet, ønsker å adoptere bort barnet sitt. Men i løpet av perioden de er der ser de at det finnes alternativer, og de aller fleste forandrer mening, og bestemmer seg for å ta vare på barnet sitt selv.

Na er en ung mor på 23 år. Hun er fra en liten by i Nord-Thailand. Na er eldst av tre søsken. Faren døde da hun var fire år. Na ble mor for første gang da hun var 20 år. Da forholdet til barnefaren tok slutt, begynte hun å selge mat på det lokale markedet. Barnet ble boende hos farens familie. Na hadde ingen erfaring med kjøp og salg, og tapte penger på dette prosjektet. Da moren hennes fikk slag, måtte Na låne penger for å betale sykehusbehandlingen til moren. Hun fikk etter hvert stor gjeld, og da noen bekjente inviterte henne med til en øy i Sør-Thailand for å jobbe i en bar, takket hun ja til dette.

Som barjente/prostituert tjente hun gode penger. Etter å ha jobbet en liten stund, ble hun gravid.

Hun visste ikke hvem som var faren til barnet. Graviditeten førte til at hun mistet jobben, og Na hadde ingen sted å gjøre av seg. Hun torde ikke fortelle moren om graviditeten, for moren var fortsatt svak etter slaget og Na ønsket ikke å gi henne flere bekymringer. Na kom i kontakt med Nådehjemmet. Hun spurte om å få bo der til barnet var født og hun kunne levere det fra seg til adopsjon. Etter det ville hun tilbake for å jobbe og tilbakebetale gjelden sin.

Nådehjemmet tok imot henne med åpne armer. Etter noen måneder fødte hun en nydelig sønn. Da hun fikk barnet i armene var det umulig for henne å gi det fra seg. Mens Na var på Nådehjemmet hadde hun ukentlige samtaler med de ansatte der, og hun fikk forståelse for at det fantes alternativer. Et av disse alternativene er Tamar Center i Pattaya. Dette er et kristent senter som hjelper jenter som ønsker seg ut av prostitusjon. De tilbyr arbeidstrening og arbeid, samt at de har et barnehagetilbud til barna som jentene har med seg. Na fikk dagplass på senteret og tanten lovet å ta seg av den videre behandlingen av moren. Na får lønn på Tamarsenteret, og vil derved kunne betale ned gjelden sin. På grunn av koronaen bor Na fortsatt på Nådehjemmet sammen med sin lille

FAKTA OM THAILAND

- Innbyggere: 69,7 mill.
- Religion: buddhister 95 %, muslimer 4%, andre 1%
- Levekår: Forskjellene mellom rike og fattige er økende.
- Næringsveier: jordbruk, fiske industri, turisme, verdens største eksportør av ris og gummi
- Styresett: konstitusjonelt monarki
- Politikken er turbulent. Gjentatte militærkupp.

sønn. Morskjærligheten lyser av henne og gleden er stor over at hun og sønnen får mulighet til et liv sammen.

Vil du være med å støtte Hvaler menighets misjonsprosjekt, Nådehjemmet i Thailand? Send en gave via VIPPS 729281.

Du kan også finne mer informasjon om arbeidet i Thailand på nettsiden til NMS, og søke på Nådehjemmet.

LOSJE STRANDLILIEN

Siste del av 1880-tallet startet flere stenhuggerfirmaer opp med virksomhet på Hvaler. Det første organiserte stenhuggeriet startet opp på Urdal i 1889. Det var firmaet «Halden stenhuggeri» som sto bak. Det var ansatt 30 mann, og hadde drift hele året. Ettersom granittselskapene så at Hvaler var et ideelt sted for å hugge sten, vokste det opp store stenhuggerier rundt om på Hvaler. Det var på Rødshue, Skjelsbo, Dypedal og ikke minst på Sand. Granitten på Hvaler var meget godt egnet kvalitetsmessig, og fjellet var lett å klyve. Men den viktigste grunnen var nærheten til havet, slik at stenen var lett å få skipet ut i den store verden med båt. I Sverige hadde de drevet med store stenhuggerier i mange år, men på grunn av problemer ved huggeriene i Bohuslän, søkte veldig mange svensker lykken på Hvaler, hvor det var et skrikende behov for faglærte stenhuggere.

De svenske stenhuggerne hadde med seg sin egen kultur. En del av dem var veldig politisk aktive. Det medførte blant annet at Norges første Folkets hus ble bygget på Spjørøy i 1898. Snart var det 1. mai feiringer flere steder på Hvaler, og de jobbet sterkt for organisering av arbeiderne. Et stort problem var at noen av svenskene tok med

seg en rå drikkekultur. Snart ble alkoholen et stort problem blant mange av stenhuggerne på Hvaler. Fagforeningene jobbet sterkt for å få bukt med fylla, da arbeiderne drakk seg til armod. På grunn av dette vokste det etter hvert opp avholdslosjer på Vesterøy, Spjørøy og Asmaløy. Losjen på Vesterøy vet jeg ingenting om, mens på Spjørøy het den «Loge fremad». Den ble stiftet 9. mars 1906, og var en Verdandi avholdslosje.

Verdandilosjen er en internasjonal avholdsbevegelse etablert i 1896. I motsetning til den tradisjonelle avholdsbevegelsen fokuserte man i Verdandi på hvordan det var skjevheter i Samfundet som førte til alkoholmisbruk. Norges rikslosje av Verdandi ble stiftet i 1902, og hadde en klar tilknytning til arbeiderbevegelsen. Losjen var tuftet på verdiene «Avhold, menneskeværd og opplysning». (Fra: kvinner, politik og stemmerett. Kathrine Lorentzen Sandstrøm. Østfold museene 2013).

På Asmaløy ble den første avholdslosjen stiftet 28. april 1907. Det var en tradisjonell avholdslosje knyttet til hovedorganisasjonen IOGT, og den fikk navnet «Losje Strandlilien».

Stenhugger E. A. Bjørk er født i Vermland 1857. Blev goodtemplar 2. mai 1886, da han var med og stiftet losje „Strandliljan“ paa Malmøns stenhuggeri i Bohuslän. Han hadde her over en mils vei til moterne. Var senere med og stiftet losje „Familiebandet“ i Hunnebostrand. Kom til Norge 1896 og gik ind i „Dagningen“, derfra over i „Haab om seier“, indtil han ved „Strandliljen“s stiftelse paa Hvaler blev medlem her og er fremdeles sammen med sine 4 sønner. — Bjørk er en meget interessert og opofrende goodtemplar.

E. A. BJØRK

Geir Alsaker har sakset denne fra IOGTs historie i Østfold.

Etiketten på forsiden av protokollen til losje Strandlilien. Protokollen er utlånt av Anne Marie Solvang, Utgård

FREDRIKSTAD TILSKUER

SKREV DETTE OM STIFTELSESDAGEN:

Søndag 28. april 1907 er en vårdag med solskinn og pent vær. Fra Fredrikstad stevner D/S Vesterø mot Hvaler og ombord er over 100 feststemte goodtemplars som er på vei for å stifte en ny losje. Det er stor stemning ombord, og «Alles vel er vort Maal» – en kjent sang i avholdsbevegelsen toner ut over Østerelven på vei mot Hvaler. De ankommer Skibstadsand på Asmaløen hvor de går i land og går i tog med IOGT's fane og hornmusikk i spissen til Asmaløen bedehus hvor det blir avholdt stiftelsesmøte. Bedehuset var fylt til trengsel av goodtemplars, utenforstående, interesserte og nysgjerrige. Det ble holdt fore-

drag og avholdsbevegelsens sanger ble sunget, akkompagnert av hornmusikken. 28 nye medlemmer i IOGT ble tatt opp. Den nye losjen ble kalt for «Strandlilien».

Siden møtene holdes på Asmaløy bedehus, kan det være av interesse å se hva bedehusets statutter sier om avholdssaken tidlig på 1900-tallet. Vi ser at huset er åpent for avholdsforedrag, men bare på visse betingelser. Arbeid i redningssakens og misjonens øyemed nevnes også spesielt.

Det store flertallet av medlemmene var fra Asmaløy, med Håbu, Ekevika og Li, som sentrale steder. Hvis vi ser i stiftelsesprotokollen, ser vi

§. VIII.

Enhver ukjendt person, der ønsker at tale Guds ord i samme kirkhus, maa melde sig hos bestyrelsen og fremføre godkjendelse af Hvaler Soleneprest eller fra vel kjendte præster eller legfolk, som selv taler Guds ord og bekjender sig til den tevangeligsk - lutherske lære; i overensstemmelse med den Norske Statskirke, samt Guds ord og Næder efter samme lære. Kun saadanne personer tillædes at tale Guds ord i samme kirkhus.

§. IX.

For arbejde i redningsstakens og missionens aemmed skal huset være aabent, ligeledes for arholdsforedrag naar foredragsholderne oplyder de i §. VIII nævnte betingelser, dog maa i hvert tilfælde tillatelse indhentes af bestyrelsens formand.

også at det var folk fra Vesterøy og Spjærøy som var med.

Sentral i stiftelsen og oppbyggingen av organisasjonen var Emil August Bjørk. Han flyttet til Norge fra Uleberghamn i Bohuslän i 1896, med sine fire sønner, John, Karl, Knut og Henry. De bosatte seg på Håbu hos familien Jørgen og Christiane Pettersen. Senere giftet tre av sønnene seg med lokale damer. To bosatte seg på Håbu, mens en tok med kona som var fra Håbu, og flyttet til Amerika. Det gjorde også lillebroren som var ugift.

Etter hvert sluttet flere av øyboerne seg til den

nye losjen, og både kvinner og menn var aktive på de ukentlige møtene. Av protokollene ser vi at ettersom tiden gikk, ble det flere og flere medlemmer med tilknytning til Håbu – Ekevika som var de drivende krefter. De fra Vesterøy og Spjærøy fikk antageligvis for lang vei for møter på Asmaløy en gang uken, så de falt fra.

Etter som tiden gikk fikk ikke den nye foreningsvirksomheten noen stor betydning på Hvaler, og den gikk i oppløsning etter første verdenskrig. Da hadde Emil Bjørk og tre av sønnene flyttet. Bare John Bjørk ble boende på Håbu med Antonie, datter av Jørgen Pettersen, resten av livet.

rbj

Medlemmer i losje Strandlilien av fotografert i 1912. Legg merke til IOGT- knappen mennene har på venstre jakkeslag. Fra venstre: Just Simensen, Emil A. Bjørk, Søren Simensen, foran: Augusta Simensen, Agnes Sigvardsen og Karoline Simensen. Fotoeier: Terje Sørli

Fra utstillingen i museumslåven. Foto: Kjartan Abel Nilsen

KYSTMUSEET HVALER

TEKST: GAUTE JACOBSEN

Kulturhistorikeren Kristofer Visted (1873–1949) kom med sin bok «Vår gamle bondekultur» i 1908, og denne boken ble veldig populær. Boken ble revidert og gitt ut i nye utgaver i 1951–52 og i 1971 av Hilmar Stigum. Kunsthistoriker og museumsmann Robert Kloster (1873–1948) skrev en artikkel i 1935, hvor han skilte mellom den rike østnorske «dalekulturen», som Visted forfektet, med den fattigslige «kystkulturen» på Vestlandet som Kloster var opptatt av.

Imellom disse to lå fjordkulturen. Denne tredelte inndelingen av kulturer begrunnet han med geografiske, sosiale og økonomiske årsaker. Robert Kloster var antagelig en av de første som brukte begrepet kystkultur. På 1970-tallet ser det ut til at begrepet ble revitalisert og innarbeidet i kulturforskningen, særlig innenfor etnologi.

I løpet av 1970-tallet vokste det fram en rekke kystmuseer langs vår langstrakte kyst. Kystmuseet i Rørvik ble for eksempel grunnlagt i 1975 og Kystmuseet i Sogn og Fjordane ble etablert i 1980. Lokale ildsjeler på Hvaler tok initiativ til å etablere en bygdesamling for 50 år siden. I starten hadde Hvaler Bygdesamling mer karakter av et bygdemuseum med forbilde i friluftsmuseer som Maihaugen og Norsk Folkemuseum. I 1991 ble Hvaler Bygdesamling slått sammen med Hvaler Historielag, og i 1994 tok de navnet Kystmuseet Hvaler. Bevisstheten var nå større om at Hvalerøyene representerte en særegen kystkultur sammenlignet ned den tradisjonelle bondekulturen.

På Hvaler var det flere ildsjeler som så de endringene som foregikk, og agerte. Med etable-

ringen av Hvaler Bygdesamling i 1971 og kjøp av kombinasjonsbruket Nordgården, Dypedal på Spjørøy i 1973, fikk museet sin begynnelse. Nordgården er en av flere gårder som lå under Dypedal. På området finnes spor etter bygning, antagelig fra 1700-tallet. I 1894 ble gården skilt ut som eget bruk, og året etter ble det drevet stenhoggervirksomhet der. Den eldste delen av våningshuset ble bygget omkring 1834. Denne bygningen erstattet en eldre stue som ble flyttet til Gundersengen ved Spjørøy kirke i 1835. Hovedbygningen ble senere utvidet til et midtgangshus og med påbygd finstue. Finstuen ble brukt i en kort periode som kirkestue, i påvente av en ny kirke som ble oppført på Dypedal mellom 1889 og 1891.

På museet ligger også en stue fra husmannsplassen Trygstad som lå på Skjelsbu, Vesterøy. Denne husmannsplassen ble drevet av fisker og husmann Ole Michelsen fram til 1824. Skomaker Hans Martin Hansen bodde der i 1853. Skipstømmermann Bartol Andersen kjøpte stedet og giftet seg med Ellen Sophie Erichsdatter. De fikk seks barn, og yngste datter Amine Pauline født i 1863, giftet seg

i 1890 med Clas Emil Wallstrøm. Det er etter ham Emilstua har fått sitt navn. Clas Emil var politisk engasjert og aktiv i arbeiderbevegelsen. Sammen fikk de ni barn.

A/S Fredrikstad Stenhuggeri eide gården fra 1906 til 1932. De drev med stenhugging i området rundt gården og nede på «Brottet». Gården ble for øvrig solgt, men stenhuggervirksomheten fortsatte nede ved Nordgårdsbrygga. Bygninger med smie, hvilebrakke og maskinhus står fortsatt der, godt bevart og tatt vare på av Kulturvernforeningen.

Østfoldmuseene og Kystmuseet Hvaler har et samfunnsansvar. Dette samfunnsansvaret er mangfoldig og sammensatt. Bevare og formidle kulturarven er en opplagt samfunnsoppgave. Samlingene består av ca. 8000 gjenstander. Disse vitner om en nøysomhetskultur og om mennesker som levde i pakt med naturen og de ressurser som fantes. Samlingene på Kystmuseet på Hvaler gir et innblikk i denne historien, og kan fungere som forbilde for oss i dag, vi som sliter med høyt forbruk og klimautfordringer.

Interiør utstilling. Foto: Eward Roderick

SOMMEROPPLEVELSER I BROTTET KYSTKULTURSENTER

TEKST: PAUL HENRIKSEN, LEDER I HVALER KULTURVERNFORENING

Ja, for «Brottet kystkultursenter» er det vi har valgt som et felles navn på området som omfatter Brottet amfi med Amfigrotta, de gamle bygningene fra stenhoggetiden, Byssa strandkafé, det nye Båtbyggeriet med losskøya «Arnt Otto», kystledhyttene og Nordgårdsbrygga med nye sjøbuer.

Hvaler kulturvernforening er stolt av det dugnadsgjengen har skapt i området. Vi gleder oss derfor til å dele dette med dere som besøker området i sommer, både som del av turen på nye stitraséer eller kommer som publikummere til forestillinger og konserter.

Ny gangsti mellom Kystmuseet og Brottet gir både bedre tilgjengelighet og rom for større samhandling mellom museet og Hvaler kulturvernforening. Fra 25. juni ønsker vi også velkommen til Byssa strandkafé.

Med to års lammende pandemi bak oss, ser vi fram til en flott og «normal» kultursommer. Vi starter opp allerede med konsert i Amfigrotta 24. juni kl 19. Da er det en glad gjeng spillemenn under navnet The Fingals som gjennom 30 år har gledet seg selv og et stort publikum med irsk og skotsk musikk som spiller opp. Aldri før har de vært i Brottet. Velkommen skal The Fingals og et entusiastisk publikum være. Billetter selges i døra.

Fredag 8. juli er vi ved den store dagen der vi igjen håper å se et fullt besatt Brottet amfi når nypremieren på musikkteateret «Lysglimt i mørke» går av stabelen, et stykke som opprinnelig ble skrevet i forbindelse med 300 års markeringen for et statlig norsk losvesen i 2020. «Lysglimt i mørke» var også på plakaten i fjor, men da med en sterk begrensning i antallet publikummere.

«Lysglimt i mørke» handler om den modige innsatsen Hvaler-losene gjorde på stormfulle hav for å kapre skuter og lose disse inn til trygg havn. På scenen er Bjørn Skagestad, Renate G. Larsen og Morten Gjerløw Larsen i spissen for et stort ensemble, inkludert barneaktører fra Brottungær. Dette er en videreutviklet versjon av forestillingen som ble spilt i 2021. Manus av Hans-P. Thøgersen og musikk av Svein Gundersen. Regi ved Ole-Hermann Gudim Lundberg. Billetter kjøper du via Ticketmaster.

The Fingals.

Søndag 10. juli

Bjørnar Spydevold er vel kjent for Brottet-publikumet med hovedroller i en rekke oppsetninger fra starten i 2005. Søndag 10. juli inviterer Bjørnar og den svenske gospel-legenden Per-Erik Hallin og et kuttsterkt band på fire til konsert. Per-Erik Hallin kan se tilbake på en lang og begivenhetsrik karriere bla sammen med Elvis Presley i 1974, som deltager i svensk Melodi Grand Prix i 1984 og 1985 og turneer bl.a. med Carola Häggkvist og Ted Gärdestad. Billetter kjøper du på Fredrikstad kino.

*Bjørnar Spydevold
og Per-Erik Hallin.*

Fredag 29. juli er det igjen møte med den folkekjære Bjørnar Spydevold, nå i hovedrollen som skipper Baltazar Lange i stykket *Drømmen om Amerika*. Stykket handler om noe av det som skjedde da vraket av «Slaveskipet» på Sand på Spjærøy gikk for fulle seil. Historien tar utgangspunkt i skutas reise med norske emigranter fra Christiania over Atlanterhavet til Québec i 1866 med nettopp Baltazar Lange til rors. Selve fortellingen er en humoristisk fiksjon,

men bygger på faktiske sider ved emigrasjonen som startet i 1825 og varte til 1909. Rundt 700.000 nordmenn emigrerte i den perioden. Dermed har stykker to historiske sider, den store utvandringen og selve historien om vraket på Sand. Billetter kjøper du via Ticketmaster.

Velkommen kjære publikum, velkommen til en mangfoldig sommer i Brottet kystkultursenter.

Ved veikrysset i Korshavn på Kirkøy ligger Frøkengården, en lang, hvitmalt stuebygning innenfor et hvitmalt stakittgjerde og rosebusker. Frøkengården fungerer i dag som både museum og møteplass for besøkende, lokalbefolkning og turister til Hvaler.

Frøkengården har Åpent hus for publikum alle søndager i juli mellom kl. 12 og kl. 15. Ønsker du privat omvisning på et annet tidspunkt, ta kontakt på telefon 950 21 335. Sommerens program er som følger:

- 3. juli kl. 15** Klassisk gitarkonsert ved Ole Martin Huser-Olsen.
Billetter kr 100,- ved inngang.
- 10. juli kl. 13** Foredrag ved Morten Skadsem: Nybygging av Hvalerskøyta.
- 17. juli kl. 13** Tangveien på Storesand ved Olav Aaraas.
- 24. juli kl. 13** Foredrag ved forfatteren Hilde Brunsvik. Hun vil fortelle om sin historisk slektsroman Kamma/Emma fra 2021. Romanen tar for seg fire generasjoner kvinner fra 1920 -tallet og framover. Vi kommer også innom Hvaler i denne boken.
- 31. juli kl. 13** Foredrag v/Kathrine Sandstrøm: Grisebånesaken - striden om den maritime grensen mellom Norge og Sverige.

Vi holder oss til smittevernreglene fra myndighetene.
Endringer vil bli annonsert på nedennevnte sider og på skjermene i dagligvarebutikkene.

For mer informasjon om Frøkengården:
Facebook-gruppen «Vi som liker Frøkengården»
<http://korshavnvel.wordpress.com>   <https://www.hvaler.com/frkengrden-p-hvaler>

Hjertelig velkommen!

KONFIRMANTLEIR PÅ SJUSJØEN

FOTO: MAGNE KASPERSEN

Den første helgen i april reiste 28 konfirmanter, åtte ledere og en bussjåfør til Camp Sjusjøen. Leirstedet het tidligere Mesnali, og hit har Hvalerkonfirmanter reist på leir siden 2014 – med unntak av de to foregående årene. Ingrediensene i årets konfirmantleir var de samme som tidligere:

Samhandlingsløype i skogen på fredag med utfordrende oppgaver som ble løst i fellesskap, utedag på ski og akebrett på lørdag, gudstjeneste på søndag, og samlinger på kveldene med underholdning og ord til ettertanke.

VELKOMMEN SOM KONFIRMANT!

Du som fyller 14 år i 2022 er velkommen til å være konfirmant i Hvaler menighet.

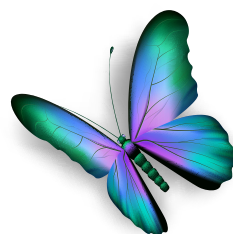
Konfirmasjonstiden strekker seg over nesten et helt år, fra oppstart i november/desember 2022 til konfirmasjonsdagene i september året etter. I løpet av denne tiden skal vi på konfirmantleir, vi skal delta i konfirmantenes fasteaksjon sammen med konfirmanter fra Kråkerøy og Fredrikstad, og vi skal samles rundt bålpanna i fjæra på Storesand.

Vi skal delta på gudstjenester, og vi skal samles i Spjørøy kirke til samtaler, lystenning, boller og kakao. Vi ønsker at konfirmanttiden skal være med på å utvide horisonten din, og bevisstgjøre deg på hvilke valg du tar i livet.

Påmelding til konfirmasjon 2023, åpner den 1. august kl. 12, og du finner påmeldingsskjema på minkirkeside.no/hvaler. Se ellers kirken.no/hvaler for mer informasjon om konfirmasjon. Dato for konfirmasjonsgudstjenester i Hvaler kirke er søndag 3. september 2023, og i Spjørøy kirke lørdag 9. september og søndag 10. september 2023. Ved påmelding melder du deg direkte på til ønsket konfirmasjonsgudstjeneste.

Informasjon om konfirmantåret har også blitt sendt i posten. Dersom du ikke har mottatt informasjon, eller har flere spørsmål, ta kontakt med Kjersti Morland på telefon 975 26 412 eller e-post kjersti@hvaler.kirken.no

Barn og unge

– HVA SKJER I AUGUST OG SEPTEMBER 2022

Søndag 21. august kl. 11: Gudstjeneste i Brottet amfi med utdeling av 6-årsbøker.

Etter gudstjenesten forflytter vi oss til Kystmuseet der det vil bli kirkekaffe og aktiviteter. Barn som fyller seks år i 2022 vil få egen innbydelse i posten. Vennskapskontakten Hvaler – Zacapa deltar.

Søndag 25. september kl. 11 i Hvaler kirke: Høsttakegudstjeneste med utdeling av 4-årsbøker.

Etter gudstjenesten går vi sammen opp til Eplefestivalen på Rove. Barn som fyller fire år i 2022 vil få egen innbydelse i posten med invitasjon til gudstjeneste og kirkerotteklubb.

Etter sommerferien starter vi igjen opp med babysang, knøttesang og barnekor. Følg med på nettsiden vår, ta kontakt, eller sjekk Facebook-gruppene Babysang på Hvaler, Knøttesang på Hvaler og Barnekor på Hvaler for informasjon om oppstartsdatoer og tider.

Vi ønsker at alle, uansett funksjonsnivå, skal kunne delta på våre aktiviteter.

Ta kontakt ved behov for tilrettelegging!

Nettside: kirken.no/hvaler

Kontaktperson:

Kjersti Morland, tlf: 975 26 412,

e-post: kjersti@hvaler.kirken.no

Barneket i Spjærøy kirke.

DAGENS UTVALGTE SALME

Denne utgavens utvalgte salme er «No kallar sol og sommarvind (nr. 333 i Norsk Salmebok). Dette er en av de nyere salmene i salmeboka, fra 2002, og har tekst av Edvard Hoem og melodi av Henning Sommero. Hoem skrev teksten i forbindelse med et seminar med tema «Kom heim», noe vi finner igjen i teksten i tredje og fjerde vers. I de to første versene beskriver teksten sommeren som lokker oss ut i verden, mens vi i de to siste versene møter kjærligheten som kaller oss hjem igjen. Teksten formidler på en fin måte hvordan vi søker ut mot nye drømmer samtidig som vi har et trygt sted der vi hører hjemme. Sommero har skrevet en lett og lys melodi som løfter frem tekstens sommerlige naturskildringer og gleden over skaperverket.

Mats-André Soli

*No kallar sol og sommarvind.
Vårt liv spring ut, vår dag er lang.
No lokkar hav og doggvåt skog,
og fjerne hjarteklokkers klag.
Far ut! Far ut! Kjenn himlens regn
og skjelv i nattevindens sus.
La auga gå mot ukjend verd,
og styr ditt steg mot ukjent hus.*

*No lyser blom, no svingar strå,
og dropar heng i morgonvind.
Ein frøsverm svirrar mot det blå,
og fuglar flyg i himlen inn.
Legg ut, legg ut, du svoltne sjel,
og berg din draum i sorg og lyst.
Finn får i fjell mot høgste tind
og styr din stamm mot siste kyst.*

*Så herleg er den grønne jord
med store fjell og vide hav,
så enkle er dei lovnadsord
som ber oss over død og grav.
Kom heim, kom heim, du barn som rak
så vide om, før sol gjekk ned!
Kom heim, og kjenn den milde smak
av nådens sol, av himlens fred.*

*Så nær oss er den kjærleikshand
som styrer fjerne klotars gang,
som rører oss i framandt land
og tar oss heim til moders fang.
Kom heim, kom heim til faders hus!
Var synda stor, er nåden stor!
Og himlens glede blir eit brus
av tusen venger over jord.*

Teksten til salmen er skrevet av Edvard Hoem.

GLIMT FRA FLORAEN PÅ HVALER

Liljekonvall (*Convallaria majalis* L.)

TEKST: EINAR MORLAND FOTO: JAN RABBEN OG EGIL MICHAELSEN (WWW.MARKBLOMSTER.COM)

Liljekonvallen har en sterk og behagelig duft, og nesten alle nordmenn kjenner denne planten. Vanligvis blir den 15 til 25 cm høy, med to dypgrønne, lansettformede blad med parallelle nerver. På en bladløs stengel mellom bladene kommer en ensidig klase med små hvite klokkeblomster. Liljekonvallen blomstrer hos oss fra slutten av mai til et stykke ut i juni. Den har en krypende og forgreinet jordstengel med noen få kraftige røtter. Det er fra denne jordstengelen blad og blomst vokser opp. Ofte finner vi liljekonvall i store bestander som kan bestå av ett eneste individ. Liljekonvallen fortrenger andre vekster, og det skyldes at rotstokken utsondrer et stoff som tar livet av andre planter. Selv den frodige skvallerkålen må gi tapt for liljekonvallen.

Liljekonvallen vokser over store deler av landet, vanligst i Sør-Norge, og i Hordaland helt opp til 1200 meters høyde. Fra midt i Nordland og nordover er det langt mellom voksestedene, men den er funnet helt nord til Alta i Finnmark. På Hvaler er den funnet på alle de store øyene, men visstnok ikke på Tisler eller Lauer. Oftest finner vi den i lune skogholt, men den kan også vokse i lynghet i kystlandskap helt ut mot havet – se bare på bildet, som er fra Bømlo i Sunnhordland.

Convallaria er sammensatt av latin (*convallis* = dal) og gresk (*leirion* = lilje), og **majalis** er latin for måneden mai, altså blomstringsmåneden.

Navnet liljekonvall er en merkverdighet. I klostrene brukte man tidligere et annet latinsk navn på planten: *Lilium convallium*. Det var dette navnet som ble til liljekonvall i dagligtalen blant folk flest. De vanligste norske navnene var ellers skjørpe, plistreblad og rams. Rams ble også brukt om andre planter, for eksempel ramsløk, som liljekonvallen ikke bør forveksles med – det kan man bli fryktelig syk av.

Hele planten er nemlig giftig, svært giftig. Fruktene er runde, oransjerøde bær på størrelse med erter. Når planten blomstrer kan liljekonvall knapt forveksles med noen annen norsk plante, men utenom blomstringstiden kan bladene minne om ramsløk. Rød planteskole på Gressvik solgte i 2019 blomsterpotter med ramsløk som i virkeligheten inneholdt liljekonvall, og det kunne blitt fatalt. Hvis barn får i seg 5 eller flere blomster eller bær fra liljekonvall, skal man kontakte Giftinformasjonen.

Liljekonvall er kommuneblomst for Birkeland kommune i Agder, og var fylkesblomst for Østfold fra 1987. Viken rakk aldri å velge fylkesblomst før det ble bestemt at storfylket skulle splittes igjen. Da blir vel liljekonvallen fylkesblomst igjen for Østfold? Akkurat det kan vi vel leve godt med!

HVALER MENIGHETS KUNSTLOTTERI 2022

Lodd kr 50, VIPPS 739031,
merk med navn og
telefonnummer.

Gevinstene er gitt av
kunstnere med tilknytning
til Hvaler, og står utstilt i
Kirkens hus på
Skjærhalden.

Trekningen skjer søndag
11. september 2022.

Kjell Abrahamsen	Akvarell	37 cm x 42 cm
Kjell Abrahamsen	Akvarell	38 cm x 32 cm
Magnhild Sigfridsson Bergh	Kolibri. Tovet ull	68 cm x 53 cm
Magnhild Sigfridsson Bergh	Ved stranden. Tovet ull	33 cm x 43 cm
Vebjørn Sand	Mammas Lykke	47cm x 46 cm
Vebjørn Sand	Sommernatt	47 cm x 46 cm
Rita Lilleheier	Maleri	45 cm x 20 cm
Lisa Aisato	Ly	43 cm x 53 cm
Hvaler Menighets stab	Intimkonsert etter avtale	I en av kirkene
Stein Kristian Martinsen	Svaner. Foto	43 cm x 52 cm
Eli Hassel	Pikesten Fyr	52 cm x 52 cm
Arild Ådnem	Strandnellik	29 cm x 33 cm
Øivind Sand	Maleri	48 cm x 58 cm
Birgit Grydland	Maleri	33 cm x 43 cm
Bjørge Irene Strømmen	Struts	26 cm x 20 cm
Åse Føinum	Keramikkbolle	29 cm diameter
Oluf Føinum	Glassfat	28 cm x 28 cm
Elisabeth Nordang	Keramikkfat	29 cm x 29 cm
Helge Johansen	Trebolle, utskåret	Ca 42 cm x 18 cm

Gevinster mottatt pr 5. mai 2022. Vi er lovet flere gevinster.
Følg gjerne med på Facebook: Kunstlotteri i Hvaler menighet.

Tusen takk for alle gevinstene!

HVALER MENIGHETS FORMIDDAGSTREFF PROGRAM HØSTEN 2022:

31. august:

Tur til Makø og Sommerkafeen på Nordre Sandøy.

Avreise med ferga fra Skjærhalden kl. 14:20, ankomst Makø kl. 14:55.

Hjemreise fra Makø kl. 17:25, ankomst Skjærhalden kl. 18.

Fergebillett: Honnør kr 80, voksen: kr 160

Vi spiser suppe på Sommerkafeen: kr 249 pr pers.

Vi får fortalt om øya vi er på og stedet Makø.

Påmelding til turen senest 15. august til Henning Østby, tlf. 419 02 419

28. september:
Vesterøy bedehus
kl. 11.

Dagens gjest er
Rolf Utgård.

26. oktober:
Asmaløy bedehus
kl. 11.

Dagens gjest
er Steinar
Ekvik, tidligere
sogneprest på
Kråkerøy.

30. november:

Kirkens hus på Skjærhalden kl. 11.

Dagens gjest, fra Hvaler kommunes frivillighetssentral.

Har du lyst til å treffe andre godt voksne til et hyggelig samvær med kaffe, mat og prat, allsang, utlodning, innslag/foredrag fra «Dagens gjest», og som avslutning en kort andakt/ord til ettertanke, så kan dette være et hyggelig sted å komme til en formiddag i måneden.

Trenger du skyss til Formiddagstreffet, ring Ragnhild Nordengen, tlf. 482 24 071.

Vi i Diakoniutvalget ønsker deg hjertelig velkommen.

Konfirmasjonsgudstjenestene høsten 2022:

Hvaler kirke

søndag 4. september kl. 11

Andrea Shane Abrera
Carl Linneus Dulin
Maien Hanes
Olea Solbakken Hoffmark
Dennis Barslund Johansen
Felix Løkkeberg
Marinius Nestor Olsen
Oda Fossaas Pahle
Phillip Romeo Pettersen Henriksen
Mari Rubach
Hedda Solbakken

Spjørøy kirke

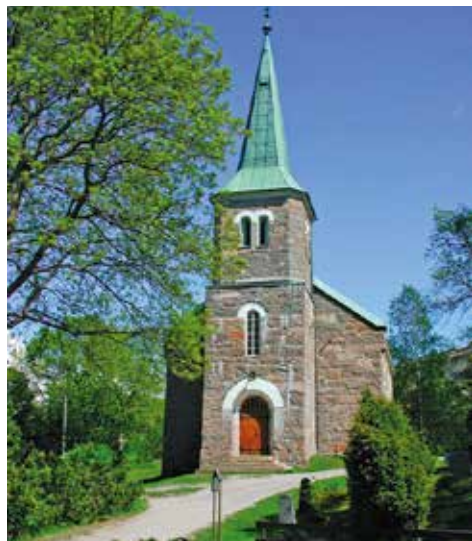
lørdag 10. september kl. 11

Theo Sangiorgio Bjonnes
Oskar Baastad Jordal
Thea Nordtug
Daniel Bjerke Nybøle
Mia Pettersen
Martin Aanonsen Trollund

Spjørøy kirke

lørdag 10. september kl. 13

Sara Kristine Bø Pedersen
Otilde Larsen
Louisa Filippa Bjelland Malmo
Johanne Marie Pettersen
Lone Lilleaas Thrana

Spjørøy kirke

søndag 11. september kl. 11

Peder William Adolfsen
Noah Skarning De Brucq
Kristoffer Hanes Krossby
Maren Aasen Herikstad
Lena Maria Høydahl Johansen
Oliver Iversen
Bjørn Stian Johansen
Michael Lithander Lundgaard

Sommerkonsserter

Gjennom skolens sommerferie tar vi sikte på å arrangere én konsert hver uke. Konsertene ligger hovedsakelig på mandager og onsdager. Sommerens konsertprogram ved menighetsbladets deadline ikke helt klart, men det som er fastsatt er som følger:

Onsdag 6. juli kl. 19. i Hvaler kirke:

Konsert til inntekt for Ukraina (se egen sak).

Tirsdag 12. juli og onsdag 13. juli kl. 17. i Spjærøy kirke:

Sommerkonsert med Fredrik André Olsen og venner.

Mandag 1. august kl. 19. i Spjærøy kirke:

Sommerkonsert med Ken Phillips, Maria Ying Schorpen, Jenny Schorpen og Per Viggo Nilsen.

Mer informasjon om sommerens konsserter formidles på Hvaler menighets facebook-side, menighetens hjemmeside, kommunens kulturkalender og via plakater ved kirkene og ved Kirkens hus.

VELKOMMEN TIL OLSOKFEIRING – MED NOGO ATTÅT!

Gudstjeneste i Hvaler kirke fredag 29. juli kl. 18

Da inviterer menigheten til Olsokfeiring – først en gudstjeneste i Hvaler kirke kl 18, og så er det rømmegrøt ved drengestua – og Grethe prest er med – hele tiden!

For alle som har glemt, her kommer en oppfriskning fra 2019: Olsok betyr olavsvake og er en dag til minne om kong Olav Haraldsson, med tilnavnet den hellige. Olav den hellige kristnet Norge og han falt i slaget på Stiklestad den 29. juli i 1030. I eldre tid var det en viktig helligdag og folkelig festdag. Spesielt var Olsok en viktig merkedag for hvordan høstværet skulle bli. I de senere år har Olsok fått en oppblomstring som festdag, med fremføring

av lokale historiske spill og gudstjenester på historiske steder.

Det blir også spist olsokgrøt, og tidligere sammenfalt denne feiringen med slåttegrøten siden mange avsluttet slåttonna denne dagen. Slåttegrøten var gjerne rømmegrøt eller lignende, og til grøten ble det som regel servert spekemat. Men siden vi ikke feirer slåtten, men kristningen av Norge, blir det ikke no' spekemat.

Velkommen til rømmegrøt, sveler og kaffe på tusenårsstedet!

Hvaler menighet

Björg Irene Strømmen, Kristin Jørgensen, Margrethe Oleivsgard Stenslund og Birgit Grydeland.

GALLERI I KIRKENS HUS SOMMEREN 2022

Vi kan igjen ønske velkommen til galleri i Kirkens Hus i Storveien 12, hele sommeren igjennom. Åpningstid kl. 11 til kl. 17 hver dag.

Først ut er Kjell Vassdal og Astrid Slettevold. De stiller ut fra lørdag 18. juni til og med torsdag 30. juni.

Kjell Vassdal viser en kombinasjon av hans gamle Hvalerfoto fra 70-tallet og nyere kunst- og naturbilder.

Astrid Slettevold stiller ut både malerier og lino-snitt. Motivene består gjerne av lett abstraherte landskap og former hvor fargeholdningen er sentral.

Fra 1. juli til og med 10. juli er det Birgit Grydeland, Björg Irene Strømmen, Kristin Jørgensen og Margrethe Oleivsgard Stenslund som har galleriet.

Birgit Grydeland stiller ut for sjettede gang på Skjærhalden. Birgit maler i olje, akryl og akvarell, ofte med motiver fra naturen og stemninger på Hvaler.

Margrethe Oleivsgard Stenslund skaper pynt og bruksgjenstander i akryl. Hun har utviklet sin helt spesielle stil selv, og mange av oss har nok et fat fra henne etter hvert. Hun kommer hvert år med nyutviklede ting, ofte med noe maritime innspill.

Björg Irene Strømmen har også stilt ut mange ganger på Hvaler med sine Hvalermotiver og mange andre spennende motiver. I tillegg lager hun vakre skulpturer.

Kristin Jørgensen stiller i år igjen ut sine fantastiske keramikkhoder og torsoer samt andre spennende ting. Hun produserer også vakre porselensboller.

11. juli til 31. juli overtar Solveig M. Skogseide, Rita Olavesen og Magnhild S. Bergh galleriet med sin kunst.

Solveig Skogseide sine bilder befinner seg i det halvabstrakte og ekspresjonistiske landskapet, og bygger opp om en verden med lys og varme. Verkene har en egen balanse og gir ofte et inntrykk av ro. Det er imidlertid noe lekent og uforutsigbart i hennes kunstneriske stemme som også er en sterk drivkraft bak hennes utvikling som kunstner og menneske.

Rita Olavesen har yrkesbakgrunn som grafisk designer og billedterapeut. Uttrykket er ofte stilisert, abstrakt og grafisk.

Magnhild Sigfridsson Bergh, jobber med ull- og tovekunst. Hun bruker teknikker som våtfilting og nålefilting, gjerne i en kombinasjon og figurtoving over mal, samt nunofilting med silke.

Fra 1. august til og med 14. august inntar siste pulje galleri Kirkens hus, Rita Lilleheier, Sara Isebakke og Linda Helene Oliverson.

Rita Lilleheier maler oljemalerier, landskap, blomster, stilleben og portretter.

Sara Isebakke maler med akryl. Type bilder varierer, hun maler det hun føler for, men det går i realistiske motiver, bybilder osv. Noe collage ol. innimellom.

Linda Helene Oliverson: Abstrakt og paint pouring. Linda elsker å skape abstrakte malerier. En helt ny verden å utforske og hun vet aldri hvordan sluttproduktet bli seende ut, før alt er ferdig.

Bilde av Sara Isebakke.

NYE BIBLIOTEKARER

TEKST: THOMAS HOLMEN OLSEN

I august 2021 startet Pål-André Haugen og Elisabeth Mysen sitt arbeide som bibliotekarer ved Hvaler folkebibliotek som holder til i Kornmagasinet på Skjærhalden. De jobbet fra august og frem til november sammen med Karen som da gikk av med pensjon. De dekker til sammen 130% stilling, der 100% er forbeholdt folkebiblioteket og 30% er knyttet opp mot den nye Hvaler barne- og ungdomsskole. Her er skolebiblioteket delt inn i fire ulike lokasjoner, slik at bøkene skal være lett tilgjengelige for alle elevene til enhver tid.

Folkebiblioteket vårt har bemannet åpningstid på mandag, tirsdag og onsdag fra kl. 10 til kl. 15 og på torsdag fra kl. 13 til kl. 18.

I tillegg er folkebiblioteket et mer-åpent bibliotek. Du kan få tilgang til biblioteket via ditt lånekort, og bruke biblioteket hver dag mellom kl. 7 om morgenen og kl. 22 på kvelden. Dette er en unik mulighet til i ro og

Pål-André Haugen.

Elisabeth Mysen.

fred, å finne deg bøker, sette deg ned og låne med deg hjem det du måtte ønske.

Pål André har en bachelor i bibliotek- og informasjonsvitenskap, master i historie og en rekke andre utdannelser. Han har tidligere arbeidet som bibliotekar ved Bjerkreim folkebibliotek og som biblioteksjef i Loppa kommune. Han har også arbeidserfaring fra en rekke andre områder. Pål-André har flyttet til Kråkerøy og trives godt her på Hvaler folkebibliotek.

Elisabeth har en cand.mag grad, med blant annet bibliotek og informasjonsvitenskap i fagkretsen. Hun har tidligere arbeidet som formidler i museum, som lærer og ved Råde bibliotek. Elisabeth har alltid vært glad i bøker, og trives veldig godt på både folkebiblioteket og som bibliotekar ved skolen. Hun synes også at folkene på Hvaler er utrolig trivelige.

NÅR DU TRENGER EN GAVE – TIL EN SOM HAR ALT!

Hvaler menighetsblad er hva du leter etter – og gaven fornyer seg 4 ganger i året...

Hvaler menighetsblad er en lokal informasjonskilde, hvor også stoff fra og om dagliglivet i bygda finner plass. Vi dekker naturlig nok kirkelivet, men forteller gjerne om foreninger og aktiviteter, kulturtilbud og fra bygdehistorien.

Årsabonnementet koster kr 300, og betales til VIPPS 595306 eller konto 1506.23.78902.

Send epost til jenny@hvaler.kirken.no med navn og adresse til giver og mottaker, eller melding til redaksjonen v/Dag Plau tlf. 952 27 449.

Vi sender deg et gavekort/bekreftelse som du kan sende som hilsen.

INGEN KAN HJELPE ALLE, MEN ALLE KAN HJELPE NOEN

– SIER BENEDICTE SJØVOLD:

Alle som kjenner meg, vet at jeg elsker Hvaler. Det har jeg gjort siden jeg første gang satte mine bein her i 1998. Jeg hadde hytte på Kirkøy i flere år før jeg flyttet fra Østlandet og tilbake til Bergen. Og jeg har savnet Hvaler siden. Men nå skal jeg være her i 4 uker i sommer!

André og syngte på 1. påskedag. Klart jeg kunne! Alle tok i mot meg med åpne armer – akkurat slik det alltid har vært på Hvaler. Mange lurte også på om de ikke hadde sett og hørt denne sangglade bergenseren før. De hadde det – i mange herlige Hvalersomme på kulturfest i kirka.

Jeg er av den oppfatning at ferier gjerne kan brukes til å gjøre noe nyttig. Det har jeg tenkt å gjøre i år også. Palmesøndag i år var jeg i Hvaler kirke slik jeg pleide da jeg ferierte på Hvaler, og det tok ikke lang tid før jeg ble spurt om jeg kunne være med i prosjektkoret til Mats-

Siden jeg holder på med musikk og kor og arrangering av konserter, så var det nærliggende å tenke at jeg kunne bruke litt av sommerferien til å lage en konsert til inntekt for noen som trenger det. Ukraina trenger hjelp. Vi kan hjelpe. Og det skal vi!

ARTISTDUGNAD TIL INNTEKT FOR UKRAINA ONSDAG 6. JULI KL. 19 I HVALER KIRKE

Alle inntekter går uavkortet til hjelpearbeid i Ukraina. Konserten er gratis, men vi lager mulighet for vipps for dem som ønsker å hjelpe. Hvem som deltar på konserten er ennå ikke klart, men prosjektkoret til Mats-André er med. Og det har jeg tenkt at skal utvides med alle dere som tilbringer ferien på Hvaler og kanskje har en sangfugl i magen. Slipp den ut! Tenk så gøy det blir: Synge sammen med herlige folk foran et nydelig publikum og samtidig gjøre en forskjell for noen som virkelig trenger det. Det kaller jeg for vinn-

vinn. En sommerferie man husker lenge. Jeg skal sende noter og stemmefiler til dem som ønsker å være med, koret skal synge et par sanger. De som har lyst til å være med kan sende meg en mail eller en sms – se kontakinfo under.

Og hvis noen har lyst til å bidra med noe eller kjenner noen artister, be dem om å ta kontakt med meg. Jeg har laget mange sånne konserter og vet at dette blir en herlig kveld. Jeg gleder meg til å se dere, synge med dere og gjøre en forskjell sammen med dere!

VI SES 6. JULI KL. 19 I HVALER KIRKE

Benedicte Sjøvold

E-post: benedictesjovold@gmail.com/ tlf.nr: 926 49 817

STRANDRYDDEUKA

Strandryddeuka er en nasjonal ryddedugnad i september hvert år. Målet er å engasjere frivillige til å bli med og rydde naturen for søppel. Det startet med den store Strandryddedagen i 2011, men interessen ble så stor at ryddedagen har utviklet seg til å bli et ukelangt arrangement hver høst. Strandryddeuka har for mange blitt en tradisjon, og engasjerer et stort antall mennesker. I 2022 inviterer Hold Norge Rent til nasjonal ryddedugnad 9.–18. september. Ta med deg hansker og søppelsekk, og plukk du også!

ALLE KAN VÆRE EN DEL AV STRANDRYDDEUKA

Ingen kan gjøre alt, men alle kan gjøre litt. Selv små aksjoner bidrar til opprydding. Under Strandryddeuka bidrar barnefamilier, vennegjenger, speidere, bondelag, fotballklubber, kajakkklubber, fiskerinæringen, skjærgårdstjenesten, friluftsråd, avfallsselskaper, og mange flere til en ren og vakker natur. Vi oppfordrer til rydding langs elver, innsjøer, strender, holmer, øyer, stier og i byrommet. Man trenger kun hansker, sekk eller pose, og en plan for avfallshåndtering før man går ut og plukker.

Kilde: nettsiden til Hold Norge rent.

SKJÆRGÅRDSTJENESTEN ER 30 ÅR I 2022

2022 er Frivillighetens år, og Skjærgårdstjenesten i Oslofjorden har 30 års jubileum. I den anledning vil skjærgårdstjenesten i Hvaler, skjærgårdstjenesten i Fredrikstad og Oslofjordens Friluftsråd invitere frivillige til åpne ryddearrangement i løpet av Strandryddeuka. Informasjon om arrangement vil bli lagt ut på kommunenes nettsider i september.

Liv-Marit Hansen Toverud

Marinbiolog og avdelingsleder natur og miljø
Oslofjordens Friluftsråd

livmarit@osloff.no

PREMIEKRYSSORD

I dette nummeret av menighetsbladet har vi et nytt kryssord. Vi trekker ut to vinnere, som hver får to Flaxlodd. Løsningen avfotograferes og sendes innen 1. august til menighetsbladets e-postadresse: hvalermb@outlook.com

Vinnerne i påskenummeret ble:

Ingebjørg Nilsen,
Laenga 13, 1684 Vesterøy
Eli-Anne Marthinsen,
Kjølholtveien 51, 1680 Skjærhalden

Gratulerer!

				bthb 2022	alene	tidl. p.parti	litt	kro	vekst	beger			
				art		Alene					ruve	skade	
				fase		topp nyn.pron.					hat		
				fest			talemåte						
kaldt	kalde vann	kjepp	↓	dyr	org.				agere	kv.navn			
				stillhet		pent			kunst				
st. Bibelen feste					studere	tone		artikkel		tidl. flysels.			
del fork.				anmode	↓			kv. navn					
		hast				forkort.							
gifte							lever				hav	art	
				elver						tillegg til	→		
svart (fr.)		sesong arb.				g. navn				mye salt	båt (navn)		
						kr.delene				art			
vesen						dyret							
			↓	svak			bortskjemt						
	lure							maske-mål	→				
fork.røre				antrekkene				tallord					
org. fork.										tro		fins	
hygge			mynt	dyreflag	fork.						periode		k-navn
artister								gå		hems		treslag	
universell kirkelig											gli		

PANDEMI, KARANTENE OG LOSTJENESTE

TEKST: JENS OLAF HVALGÅRD

På nettsiden til Kystverket kan man lese en artikkel datert 25. mars 2020 med tittelen: «Loser oss gjennom koronatiden». Her orienterer både losdirektøren og to statsloser om utfordringene pandemien gir for lostjenesten. Losdirektøren minner om at lostjenesten defineres som en samfunnskritisk funksjon på forsyningsikkerhet, og at alle tilgjengelige loser jobber hardt for å opprettholde tjenesten i denne krevende tiden. Videre forsikrer han om at lostjenesten forholder seg til alle de forholdsregler som til enhver tid er anbefalt og gitt av norske myndigheter for å unngå smitteoverføring.

En av losene som intervjues i artikkelen sier blant annet: *Til tross for den alvorlige situasjonen som følge av koronaviruset, er det stort sett god stemning på fartøy som får losen ombord, og losene føler seg*

velkomne. Ingen ønsker jo å bli smittet, eller å utsette andre for smitte. Dette gjelder jo både losen og mannskapet ombord.

For å beskytte losen er det utarbeidet krav til at skip redegjør for smittesituasjonen på skipet før losen går ombord, og det finnes prosedyre for håndtering av eventuell smitte. Gjeldende retningslinjer og råd fra myndighetene følges også på losstasjon og ombord i losbåten, slik at losen ikke bringer med seg smitte ombord.

Losen forteller videre: *Dette er nytt for alle. På noen skip ryddes dekk for folk når vi kommer om bord. Selv bruker vi både antibac og engangshansker, og vi holder god avstand. Vi har også med egen mat, vann og kaffe. Det har vi aldri gjort tidligere, men nå er det strengt nødvendig, forklarer han.*

Foto: Norsk maritimt museum

Karantenestasjonen Odderøya omkring 1870.

KARANTENE, SKIP OG SMITTEVEIER

I mars 2020 skrev Elisabeth S. Koren, historiker og førstekonservator ved Norsk Maritimt museum, en artikkel publisert på museets hjemmeside. Artikkelen tar for seg karantene som smitteforebygging i et historisk perspektiv med hovedfokus på skipsfarten.

Hun innleder artikkelen slik: Seilskipet Christian Radich ligger for tiden i karantene i Oslofjorden. Skipet har seilt fra Spania, og alle om bord holdes derfor avsondret fra omverdenen til man er sikker på at ingen er syke eller smitteførende. Det er sjelden man ser skip med gult karanteneflagg i våre tider, men karantene som smitteforebygging har en lang tradisjon.

Verdens medisinske historie er full av smittsomme sykdommer. Man forstod tidlig at visse sykdommer spredte seg lett mellom mennesker, uten at man visste hvordan. Men at karantene var et effektivt middel mot spredning, hadde man erfart. Karantene skulle hindre skip med mulig smittsom sykdom om bord i å legge til i byene, og slik utbre sykdom.

Gjør vi et sprang tilbake i tid var det gule flagget et mer vanlig syn i norske havner. Det var losen som først fikk kontakt med skip som kom fra fremmed havn. Han måtte straks melde fra dersom det var

mistanke om sykdom ombord. Om det var tilfelle, eller om skipet kom fra havn med smittsomme sykdommer, måtte det i karantene.

Det gule karanteneflagget var en del av losens grunnutrustning, sammen med losboka og lospatentet. Å heise karanteneflagget var et forebyggende tiltak, og varslet at skipet måtte undersøkes, rengjøres og desinfiseres for sikkerhets skyld.

KARANTENESTASJONER OPPRETTES

I 1796 foretok en kommisjon en utredning av spørsmålet om karantenestasjon/lasarett for Danmark-Norge og Slesvig-Holsten. Odderøya ved Kristiansand lå gunstig til ved innseilingen til Skagerrak. Skip fra de vanligste pesthavnene kom forbi her, på vei til flere norske og danske havner. Her var også en festning med en garnison som var behjelpelig med vaktholdet. Derfor ble karantenestasjon opprettet her i 1804, og var i virksomhet til 1914. Det var kolera som var skrekksykdommen på 1800-tallet. Sykdommen fikk ikke det omfanget i Kristiansand som i mange andre norske byer, trolig pga. den godt organiserte karantenen mot smitte fra skip her. Blant annet på nettsiden Wikipedia kan vi lese følgende om den tids smittehåndtering:

Den første kontrollen ble foretatt av losen. Han

undersøkte hvor skipet kom fra, så ble lasten undersøkt, og om det hadde vært sykdom underveis. Ved kongelig forordning av 1805 var det dødsstraff for en skipper som skjulte at han hadde smittsom sykdom om bord, eller hadde tatt imot gods eller personer fra et smittet skip. Ved mistanke om smittsom sykdom heiste losen et gult flagg og førte skipet til østre havn. Der ventet man så til sunnhetskommisjonen ankom. Den bestod fra 1805 av lege, sjøoffiser, øverste tollfunksjonær og en øvrighetsperson. Skipspapirene ble fuktet med eddik og røykt i en spesiell ovn, før de med båt ble fraktet til festningen og overrakt vakten der med en jernstang.

Legen kalte så alle på dekk, spurte dem ut om helsetilstanden, og foretok en full undersøkelse. Var noen syke, ble de brakt til lasarettet, og skipet samt losen, satt i karantene. Skipets indre skulle vaskes og luftes, alle klær skulle på dekk og luftes, og mannskapet måtte daglig vaske ansikt og hender. Var det sommer, skulle de bade. Mat ble fraktet ut og heist om bord. Når maten var levert, skulle flåten flere ganger overskyllles med sjøvann. På lasarettet måtte leger og pleiere fukte hendene og ansiktet med eddik før de gikk inn til pasientene, og etterpå skulle de straks skifte klær og henge de brukte klærne til lufting. Pasientenes hender og nesebor blev fuktet med klorkalk-oppløsning fra en svamp. Gulvene ble vasket med klorkalk to ganger daglig. Frem til 1859 brukte man *parloiret* (fra fransk *parler* = å snakke) til samtaler mellom personer fra byen og de som satt i karantene. Denne «snakkestuen» var delt i midten av et tregitter og et nett, og papirer ble overrakt ved hjelp av treklyper etter at de var blitt røykt og dynket med eddik. Behovet for stasjonen var enormt: I 1831 lå det hele 339 skip i karantene her. I 1872 ble det også opprettet en karantenestasjon på Hovedøya utenfor Oslo sentrum. Den var i funksjon til 1931 da funksjonen ble flyttet til Ullevål sykehus.

Til slutt et par klipp fra loshistorien, som viser alvoret som losen og losoldermannen stod overfor i møte med skip på vei mot havn. Det første er

fra Ny-Hellesunds historie. Ny-Hellesund er en uthavn i Søgne vest for Kristiansand.

KARANTENE I NY-HELLESUND

Det var som nevnt også losoldermannen Nicolays oppgave å gjennomføre karantenetiltak når spesielle smittsomme sykdommer kom til Ny-Hellesund. En gang dette skjedde, hadde han ikke tilstrekkelig med folk. Det var i 1738. Da kom tre fartøy fra flere ”Infiserede Steder udi Øster Søn”. Til vaktholdet trengtes kontinuerlig fire mann. Nicolay skrev 15. desember 1738 til ”Sundhedtz Commisionen” i Christianssand og fortalte at i Ny-Hellesund fantes det bare syv strandsittere (personer som bodde på leid grunn) til den vakt han hadde behov for. Han ba derfor om hjelp til å få flere menn.

”Sundhedtz Commisionen” skrev dagen etter til ”Høyedle og Velbaarne hr. StiftsbefahlingsMand Naadige Herre Johan Albret With” og anmodet ham å gi beskjed til lensmannen om at han ved almuens assistanse sørget for at Nicolay fikk tilstrekkelig bemanning. Man var spesielt engstelig for at mannskapet på fartøyene ”for medelst dee lange Mørche Nætter desse Aarsens tider Indfaller” skulle klare å komme seg i land.

Det andre klippet henter vi fra Hvalers egen historieskriver Ulf Hjordars tidsskrift *Øyene* nr. 1 1988: LOSLIV OM HVALER –ELDRE TIDERS LOSING. Han skriver her følgende:

KARANTENEPROBLEMENE

Skip som kom fra utlandet representerte en stor fare om de kom fra land hvor pest eller kolera eller annen farlig smittsom sykdom herjet. Derfor var det ekstra viktig at losen, som første mann ombord, fulgte de instruksjoner han hadde om hvordan han skulle forholde seg. Losrullene opplyser om losen har fått utlevert karanteneflagget. Men det hjalp ikke å vise det rette flagg om ikke losen tok smittefaren med det rette alvor. I juni 1831 uttrykker overlosen en frykt som ikke synes ubegrunnet:

- et skib brast ind til Hvaløerne med Qvarantaine Flag paa Toppen som kommende fra de opgivne Stæder i Østersøen hvorfra Syg-dommen frygtes, er Lodsens med Skibets Baad og Folk reist til Fredstad og gaar lige ind paa Urdahls Contoir, uden at tænke på at han skal ligge i Qvarant og forblive der ombord og forbyde alle at forlade Skibet eller komme ombord. Gud ved hvordan det vil gaa (-) er der Sygdom i Skibet kan han risikere Livet. Naar Lodserne komme paa Skib som skal i qvarantaine; da skal Lodsens strax heyse det grønne Flag og søge at seyle med Skibet til den Havn hvor Skibet skal lodse sin havende Ladning og strængelig forbyde enhver uden undtagelse at komme Ombord eller gaae fra Skibet -

Så langt Ulf Hjarðar. Karantenevesenetets regelverk var strengt. Et skip måtte heise gult flagg dersom det var smittsom sykdom om bord og grønt flagg dersom det kom fra en havn der det var brutt ut epidemier som var omfattet av den norske karantene-loven. Det er hevet over enhver tvil at losens ansvar var minst like stort i tidligere tider som idag, sett i lys av de forholdene de arbeidet under og de hjelpemidlene de rådde over. Loshistorie er spennende lesning, særlig for alle som har losere og losgutter i slekten sin. Det er mange av dem på Hvaler.

Kilder:

Kystverket: Losere oss gjennom koronatiden
Norsk maritimt museum: Karantene, skip og smitteveier
(Elisabeth S. Koren)

Hvalerskøyte under fulle seil som losbåt.

Tidsskriftet Den norske legeforening: Kolera og karantene i Kristiansand (L. Torstveit, P. Vesterhus)
Ny-Hellesunds historie Kap. 12: Losvesenet (Jan G. Langfeldt)
Tidsskrift Øyene nr. 1 1988: LOSLIV OM HVALER –ELDRE TIDERS LOSING (Ulf Hjarðar)

TRENGER DU NOEN
Å SNAKKE MED?

 **KIRKENS
SOS**
Ring oss på 22 40 00 40

VÅR FELLES FIENDE – FLÅTTEN

Flåttan er et godt eksempel på at det ikke er størrelsen det kommer an på.

FOTO: PER EIKESET KNUDSEN

Flåttan er nært beslektet med vanlig midd, og tilhører edderkoppdyrene. Flått er altså ikke et insekt. På verdensbasis finnes over 900 flåttarter, i Norge har vi til nå oppdaget ca. 13 ulike flåttarter hvorav 9 er fast etablert i vår fauna. Skogflått (*Ixodes ricinus*) er den vanligste flåttarten i Norge og den som kan overføre sykdommer til mennesker. Skogflåttan kan suge blod av veldig mange ulike typer dyr, for eksempel fugl, mus, rådyr, elg, rev, katt, sau, hund, mennesker osv. Skogflåttan oppholder seg i vegetasjonen i skogen, hager, parker og enger der den sitter og venter til et dyr skal komme forbi.

Skogflåttan har fire utviklingsstadier; egg, larve, nymfe og voksen. Både larve, nymfe og voksen flått suger blod. Etter at voksne hunnflåtter har sugd blod fra et vertsdyr, ramler de av og graver seg ned i strølaget på bakken hvor de legger ca. 2000 egg. Etter noen uker klekker eggene, og flåttan er nå på larvestadiet. Larvene, som ikke er større enn 0,5 mm, trenger et blodmåltid for å formere seg videre, og de kryper opp i vegetasjonen for å finne et dyr å feste seg på. Etter måltidet blir larven en nymfe. Nymfen overvintrer gjerne før den suger blod for å forandre seg til voksen flått. Den voksne hunnflåttan må ha et tredje blodmåltid for å kunne legge egg. Den voksne hannen prøver også å feste seg på et vertsdyr, ikke for å suge blod, men for å finne seg en hunn å pare seg med. Når hunnen har

lagt egg, dør den kort tid etter. Utviklingen fra egg til voksen flått som igjen legger egg, tar omtrent 3–6 år.

Skogflåttan kan være bærer av flere ulike typer bakterier, virus og parasitter som kan gi sykdom hos mennesker og dyr. Borreliose er den vanligste flåttbårne sykdommen i Norge, etterfulgt av skogflåttencefalitt – TBE.

BORRELIOSE

Tidligere ble borreliose beskrevet som en sykdom med tre stadier, men fordi man ikke behøver å ha det ene før man får det andre, brukes nå betegnelsen tidlig lokal sykdom (utslett), og disseminert (utbredt) sykdom, som betyr at borreliabakterien har spredd seg til andre organer i kroppen.

Tidlig lokal sykdom: Borreliose starter med et lokalt, rødlig utslett på huden som brer seg ut fra bittstedet. Dette er det vanligste symptomet, noen kan i tillegg få generelle ubehag som hevelse, smerter i muskler og ledd, hodepine og lignende.

Tidlig utbredt sykdom: Noen ganger kan bakterien spre seg videre til indre organer. Det mest vanlige i Norge er at den brer seg til nervesystemet og gir nevroborreliose. Som regel skjer dette 1 til 2 måneder etter bittet.

Betennelse i hjernehirner og nerverøtter – Bannwarth syndrom – er vanlig ved nevroborreliose. Det gir symptomer som ansiktsslammelse, brennende smerter og følelsesendringer i huden (smertene er ofte verst om natten), lammelser av ulike muskler,

mangel på kontroll over muskler og vansker med kraft og koordinasjon, influensalignende symptomer som hodepine, lysskyhet, nakkestivhet, slapphet og tretthetsfølelse. Feber er ikke så vanlig ved borreliose.

Betennelse i kne er også et vanlig symptom.

Det er beskrevet flere, ulike sjeldne symptomer, de kan du lese om på nettstedet flåttsenteret.no.

Behandling: Borreliose er en bakterieinfeksjon som skal behandles med antibiotika. Ved tidlig lokal sykdom – rødlig utslett, velges vanligvis penicillin. Ved disseminert sykdom – at bakterien har bredd seg til andre organer, velges mer bredspektret antibiotika.

TBE – SKOGFLÅTTENCEFALITT

Mange som smittes av TBE får ingen symptomer, noen får milde symptomer, mens enkelte kan få svært alvorlig sykdom. Inkubasjonstiden til TBE er 4 til 28 dager etter flåttbitt. Hos de som får symptomer, er det vanlig at sykdommen opptrer i to faser. Fase 1 varer i underkant av en uke, og kan beskrives som en lett influensa med symptomer som moderat feber, hodesmerter, muskelsmerter og kvalme/oppkast.

2/3 del av de som får symptomer blir helt friske igjen av seg selv, men 1/3 del av pasientene får nye og kraftige symptomer etter en symptomfri periode på opptil en uke. I fase 2 vil symptomene være langt mer alvorlige ettersom viruset har spredd seg til hjernen/hjernehinne og/eller ryggmargen. Typiske symptomer er høy feber, sterk hodepine, nakkestivhet, kvalme/brekninger, sløvheter, forvirring, muskelsmerter og lammelser. Eldre personer får et mer alvorlig sykdomsforløp enn barn og yngre personer.

Behandling: Det finnes ingen spesifikk behandling for TBE, men man behandler symptomene og sørger for overvåking, væske og næringstilførsel. Det er ofte nødvendig å gi smertestillende medisiner og behandle komplikasjoner som for eksempel epilepsi. Mange pasienter med påvist TBE er ofte så syke at innleggelse på sykehus i flere uker er nødvendig. Noen ganger må pasientene overvåkes på intensivavdeling. De kan i verste fall bli bevisstløse og utvikle hjernehevelse (hjerneødem) som må opereres akutt.

FOREBYGGING

- ✓ Dekk til bar hud hvis du går i områder med mye flått.
- ✓ Gå på stier i stedet for steder med høyt gress, lyng og kratt.
- ✓ Bruk flått/myggmiddel.
- ✓ Gå gjerne med lyse klær, da er det enklere å se flåtten.
- ✓ Sjekk klær, hud, og hår nøye etter ferdsel i flåttområder. Særlig områder som ikke er så synlige, som håret er viktig.
- ✓ Larvene på 0,5 mm kan være vanskelige å se, sjekk nøye.
- ✓ Flått kan krype rundt på klær og hud i noen timer før den biter seg fast. Det er lurt å skifte klær etter en tur i flått-terreng. Flått kan overleve en runde i vaskemaskinen. Vask tøy på 60 grader, eller heng det til tork i sola.
- ✓ Hold gresset i hagen kort.
- ✓ Flått tåler ikke tørke.

HVORDAN FJERNE FLÅTTEN?

- ✓ Det beste er å bruke en pinsett/flåttfjerner. Man kan også bruke neglene.
- ✓ Ta tak i flåtten helt inne ved huden og dra den rett ut.
- ✓ Det gjør ikke noe dersom litt av munnpartiet sitter igjen i huden, dette gir ikke økt risiko for borreliose.

Kilde: <https://xn--flattsenteret-ucb.no/>. Kilde: Flåttsenteret.no. Informasjon hentet 15.04.2022.

bthb

På de neste sidene kan du lese om hvordan to av bladets lesere har opplevd alvorlige flåttbittinfeksjoner. Historiene viser at det kan være lurt at vi som pasienter selv er klar over symptomer på borreliose, og kan hjelpe til å sette diagnosen tidlig.

Pussig nok har begge samme fornavn; Ragnhild. Ublide møter med flåtten, beskrevet av de som ble bitt.

I løpet av noen korte høstturer ble Ragnhild R. og Ragnhild K. angrepet av den fryktede flåtten, helt uten at de visste om angrepene. De velger nå å fortelle sine historier i menighetsbladet til advarsel og hjelp for andre som vil bli bitt denne sommeren. To vidt forskjellige historier, men med fellesnevner/diagnose flåttbitt som førte til nevroborreliose uten at de skjønnte hva som hadde skjedd.

HISTORIE 1

Jeg trodde flåtten var min venn så sant jeg fikk fjernet den fra stikkstedet, litt rødt i ny og ne, men pytt hva gjorde vel det. En dag eller to, så gikk livet sin skjeve gang igjen. Lite ante jeg hvor alvorlig det kunne bli!

Jeg levde mitt frie liv i skog og hei, over fjell, langs sjø, gjennom kratt og siv, gjerne i shorts og sandaler. Jeg plukket bær og satt gjerne i blåbærlyng og kratt med lite klær og beskyttelse. – Dumt! kan du si, men noe av livets hverdagslykke, syntes jeg.

Ofte fjernet jeg flått etter slike turer, og utslett kom og gikk. Det ble noen turer til legen, men diagnosen endte opp med salver og forslag på diverse eksemmer som skulle forsvinne av seg selv. Så plutselig en dag i september 2021 «falt» halve ansiktet ned, og en voldsom hodepine kom som kastet på meg. Nytt legebesøk som ikke kom noe nærmere rett diagnose, men en våken legesekretær

mente at et slikt ansikt hadde hun sett før, og da var det forårsaket av flått. Plutselig forsto jeg sammenhengen, blodprøver ble tatt, men ting tar tid og det gikk en uke før jeg fikk svar at det kunne tyde på borreliose.

I mellomtiden utviklet hodet mitt seg til å bli et sammenhengende mareritt, så etter flere besøk på legevakt måtte jeg kjempe meg inn på akutten på Kalnes sykehus. Etter mye venting og flere nevrologer, CT og spinalpunksjon (ryggmargsprøve), ble de enige om min diagnose: nevroborreliose forårsaket av flåttbitt.

Det ble rett på sterk antibiotika intravenøst, og over en uke på nevrologisk avdeling. Jeg hadde voldsomme hodesmerter, fikk ikke sove og tålte ikke lys. Alt dette på grunn av den lille prikken av en flått, helt utrolig!

Etter 6 måneder er jeg fortsatt merket av heng i ansiktet, muskler som jobber ukontrollert og et øye som renner og svir.

Hvorfor forteller jeg så dette? Jo, for å advare om at utslett etter flåttbitt må tas på alvor. Ta heller en blodprøve for mye enn «vent og se». Oppdages borreliose tidlig, holder det med en grei penicillinkur, og man slipper sykehusinnleggelse og sterkere lut. Jeg tar fortsatt mine herlige turer rundt omkring og nyter Guds skaperverk, men lurer litt på hvorfor Gud skapte flåtten?

Husk at det finnes hjelpemidler på apoteket i form av spray mot flått. Selvfølgelig kan man hjelpe til ved å kle seg fornuftig og ha godt fottøy.

Ønsker dere alle gode opplevelser i sommerparadiset Hvaler, og nyt hver en dag på tur.

Vennlig hilsen Ragnhild K.

HISTORIE 2

Det er sensommer, september 2021. På venstre side, midt på ryggen, kjente jeg et punkt som klødde og som gjorde veldig vondt. Det kjentes ut

Ragnhild R. og Ragnhild K.

som det brant under huden og innover i kroppen, men intet synlig utslett var å se. Smertene ble bare verre, og jeg oppsøkte lege som konkluderte med at det var helvetesild. Det godtok jeg, og kom hjem med 2 typer tabletter.

Men smertene i ryggen ga seg ikke, det fortsatte med verking, brenning og vonde netter. Jeg måtte stå opp og riste på kroppen flere ganger i løpet av natten. Etter hvert ble jeg kvalm og kastet opp flere ganger både natt og dag.

Etter 14 dager med svimmelhet, hodepine samt oppkast er jeg medtatt og syk, og ved hjelp av svigerdatter blir det besøk på legevakta. Etter en kort samtale der ble vi sendt videre til akutten på Kalnes sykehus.

Der ble jeg møtt med en seng, full prøvetaking, skanning og ryggmargsprøve. Deretter bar det opp på nevrologisk avdeling med eget rom med bad

og full omsorg. Jeg fikk antibiotika intravenøst, og beskjed om at nå skulle de finne ut av hva som var problemet mitt.

Etter 4 dager på sykehuset var jeg på badet for morgenstell og skulle pusse tenner, men klarte ikke å få tannbørsten inn i munnen, overleppa var dovnnet! Kikket i speilet, og hjelp, ansiktet var skjevt og dødt! Halve ansiktet hang ned! Jeg ble REDD.

I det samme kommer legevisitten inn døra og blir klar over situasjonen, hvorpå legen sier: Hurra, da er vi sikre på vår konklusjon. Legen fortsatte: – Du bor i et område med mange rådyr og du ferdes sikkert i gress hvor flåtten befinner seg. Du har nevborreliose. Det er bakterien borrelia fra flåtten som har forårsaket infeksjonen som har angrepet hjernen din. Skjevhet og lammelser følger med. Legen fortalte videre at lammelsen ville gå gradvis tilbake i løpet av noen måneder! Jeg fikk lov til å reise hjem, og ble hentet av min svigerdatter. Hjemme ble det å fortsette med antibiotika i tablettform i 14 nye dager. Jeg sov mye, tålte ikke lys og solskinn og kunne ikke spise normalt. For å få i meg væske måtte jeg bruke sugerør, og jeg måtte skjære opp maten i små biter som jeg puttet i munnen.

Etter 14 dagers kur kunne jeg drikke kaffe fra kopp og spise mer normalt, og jeg kjente at kroppen normaliserte seg. Det var en herlig følelse. Legen anbefalte vaksine mot den andre sykdommen som skogflåtten kan påføre oss, nemlig skogflåttencefalitt (TBE), så den er jeg i gang med.

Vi, to stykk Ragnhild, bor på hver vår øy, Vesterøy og Asmaløy. Vi tror begge at den infiserte flåtten bet oss tidlig på sommeren. Det merkelige er at vi ikke har reagert på noe utslett der flåtten satt. Heldigvis er vi begge «still going strong». Vi nyter sola og går turer blant svaberg og gress, noe vi akter å fortsette med!

Vennlig hilsen Ragnhild R.

DIN LOKALE RØRLEGGER

- Bedriften ble etablert i 1971
- Vi utfører alle typer rørleggertjenester, og er også totalleverandør av komplette Bad og våtrom
- La oss hjelpe deg med installasjon av varmpumper, gulvvarme, vanlig utstyrsmontering og serviceoppdrag.
- Vi tilbyr høy faglig kompetanse og et stort utvalg av varer
- Egen graveavdeling for utvendige vann, avløp og terrengarbeider
- Vi kommer gjerne hjem til deg på befaring,
- Medlem av rørleggerkjeden Bademiljø
- Vi har butikk og rørleggertjenester i Fredrikstad og på Hvaler.

EGEN GRAVEAVDELING

Vår maskinpark er tilpasset de fæste typer graveoppdrag fra minigraver til sjølekter for sjøarbeider.»

Bademiljø
BEST PÅ BAD

BADEMILJØ
HVALER RØRLEGGERBEDRIFT AS

Fastlandsveien 16, 1684 Vesterøy 69 37 56 60
post@hvaler-ror.no / www.bademiljo.no

HVALER BREDBÅND

Fibernet til Hvalersamfunnet

Vi har Hvalers beste bredbåndsdekning

Tlf 47 48 11 10

post@hvalerbredband.no

Foto: Ragnar Bjørk

Hvaler
kommune

FORVENT

Kvalitet

Lokal kunnskap

Tilgjengelighet

Dedikasjon

Entusiasme

Innovasjon

Grundighet

Uofsparsomhet

Overkommelig

Integritet

Prioritet

Kontroll

Resultater

Teft

Veiledning

Inspirasjon

Vinnermentalitet

Engasjement

Overstekt

Energi

Ro

Skreddersom

Involvering

Nøyaktighet

Fokus

Profesjonalitet

Lidenskap

Glede

Engasjement

Overstekt

Energi

Ro

Skreddersom

Involvering

Nøyaktighet

Fokus

PRIVATMEGLEREN
FREDRIKSTAD

Wilbergjordet 2, 1605 Fredrikstad • Tlf. 97 17 86 20
www.privatmegleren.no/fredrikstad

HVALER HAGELAG

Hvaler Hagelag har to studieringer gående; Pelargonium og kjøkkenhage. For mer informasjon om oss ta gjerne kontakt med leder Kristine Norsted, tlf. 916 68 862, eller på e-post hvalerhagelag@gmail.com. Følg oss også på facebook – her legger vi jevnlig ut hagenyttig stoff.

19. JUNI: Hvaler Hagelag reiser til Rød Herregård i Halden. Vi besøker også Elsa Dannevig's flotte hage.

25.–28. AUGUST reiser vi på tur til Skåne og Mandelmanns gård, Sofiero og andre vakre hager.

5. SEPTEMBER, kl.18:30 på Folkets Hus. Vi får besøk av Yngvill Thomassen fra Hagebæret.

25. SEPTEMBER blir det endelig EPLEFESTIVAL igjen!

2. OKTOBER: Eplepresse-dag; ta med egne epler og lær å presse eplejuice sammen med oss.

3. OKTOBER, kl. 18:30 på Folkets hus. Helen Fredholm: Hageplanlegging.

Hilsen Kristine Norsted

Hvaler Hagelag

Kultur & fritid
Hvaler kommune

EPLEFESTIVALEN

PÅ ROVE SØNDAG 25. SEPTEMBER

VELKOMMEN TIL YTRE HVALER

SOMMERENS FAMILIEPROGRAM

- 5. juni Sjøpattedyr
- 12. juni Akerøydagen
- 17. juni Beversafari
- 18. juni Sommerfuglsafari
- 26. juni Fotokurs, naturfotografering, introkurs
- 29. juni Kulturhistorisk vandring, Kirkøy
- 30. juni Kulturhistorisk vandring, Kjerreveien Storesand
- 2. juli Hva beveger seg i naturen på natten?
- 3. juli Fotokurs, naturfotografering, erfaringskurs
- 6. juli Kulturhistorisk vandring, Spjørøy
- 7. juli Maurløvesafari
- 11. juli Kulturhistorisk foredrag om Heia
- 12. juli Guidet tur i nasjonalparken – fra båt
- 13. juli Kulturhistorisk vandring, Asmaløy
- 14. juli Artsjakt
- 20. juli Kulturhistorisk vandring, Vesterøy
- 25. juli Kulturhistorisk foredrag om Heia
- 27. juli Kulturhistorisk vandring, Herføl
- 30. juli Insektssafari – sjeldne insekter
- 12. aug. Hva gjør flaggermusene på dagtid?
- 12. aug. Flaggermusnatt
- 20. aug. Hva beveger seg i naturen på natten?
- 11. sept. Sopptur og –kontroll, Storesand
- 18. sept. Sopptur og –kontroll, Spjørøy kirke
- 24. sept. Befaring til sjørretbekken på Spjørøy
- 12. okt. Foredrag - Hvorfor er ørretbekkene viktige?

Jakten på den forsvunne havfrue

– en helt ny familiefestilling

Ella og Aksel er på besøk hos tanten og onkelen sin på Hvaler for å nyte sommerferien, men det viser seg raskt at det fins mer enn bare tang og tare under havoverflaten.

Med en mystisk kaptein og hans mannskap, en forsvunnet havfrue og en stadig minkende torskebestand er det opp til Ella og Aksel å redde nasjonalparken.

Forestillingene spilles på Skjærhalden torg:

Fredag 15. juli kl. 18

Lørdag 16. juli kl. 15 og 18

Tirsdag 19. juli kl. 18

Torsdag 21. juli kl. 18

Fredag 22. juli kl. 18

Lørdag 23. juli kl. 15 og 18

NASJONALPARK I SOMMER

FOR BARNARRANGERES

UNDRING I FJÆRA

22/6, 29/6, 6/7, 11/7, 20/7, 25/7, 3/8 og 8/8

MARINBIOLOG FOR EN DAG

27/6, 13/7, 18/7, 27/7 og 1/8

Inspektør insekt 4/7

Åpningstider

Besøkssenter Skjærhalden:

17. juni - 7. august

Alle dager kl. 10.00 - 20.00

Besøkssenter Storesand:

Åpent med aktiviteter gjennom sommerferien.

Åpen kafe i helgene og i skolens ferier i vinterhalvåret.

Informasjon om tid og sted finner du på i Besøkssenterets brosjyre som blir delt ut til alle husstander i Hvaler.

Billetter finner du her www.ytrehvaler.hoopla.no/sales

BUA HVALER FÅR UTVIDET TILBUD I SOMMER

BUA er en nasjonal ideell organisasjon som skal gjøre det enklere for barn og unge å prøve flere og mer varierte aktiviteter, uten å øke forbruket. Utstyrssentralen, BUA Hvaler, er plassert i kafeen i Hvalerhallen. I disse dager utvides lokalene, slik at de blir i bedre stand for helårs utleie.

I sommer kan man i tillegg få låne utstyr på Storesand, til bruk der. I første omgang vil vi låne ut SUP med tilbehør.

Kom gjerne med innspill på hva som er ønskelig å låne, til kulturhvaler@hvaler.kommune.no

HAR DU LYST TIL Å VÆRE FOR EN DAG ?

ARTIST

Nå har du endelig muligheten! Hvaler kommune arrangerer TalentfestiHvaler sammen med Hvaler Gjestgiveri. Her får du oppleve hvordan det er å være artist, med alt som hører til; backstage, stor scene, henrykte publikummere, ekspertpanel og et profesjonelt artistcrew.

Dette er først og fremst en uforglemmelig opplevelse, men du har også muligheten til å vinne en opptreden sammen med en større artist på hovedscenen under SommerfestiHvaler.

Tirsdag 26. juli arrangeres TalentfestiHvaler, for aldersgruppene 8-12 år og 13-18 år.

Her kan du melde deg på med en valgfri sang, eller kanskje du trakterer et instrument?

Du kan melde deg på TalentfestiHvaler enten du bor på Hvaler, har hytte her, er dagsturist eller bare har lyst til å være med. Konserten starter kl. 17 i sceneteltet, men oppmøte er allerede kl. 15:30 bak scenen.

Ekspertpanelet består blant annet av kjente musikkprofiler som Svein Gundersen, Maria Mohn og Oda Gondrosen, og de vil komme med en enkel tilbakemelding til alle deltakerne.

Meld deg på nå, da det begrenset med plasser. Påmeldingen er åpen til 30. juni, så lenge det er ledige plasser.

Du kan melde deg på her: <https://hvaler.hoopla.no/sales/81600590>

HVALER GJESTGIVERI INVITERER TIL

Sommerfest i Hvaler 2022

JULI

- 1/7 **DIDRIK SOLLI TANGEN MED BAND**
- 2/7 **OLE PAUS (SOLO)**
- 8/7 **ØYSTEIN SUNDE MED BAND**
- 9/7 **«MEG OG DOLLY» MED HANNE SØRVÅG**
- 15/7 **JAN EGGUM (SOLO)**
- 16/7 **EVA WEEL SKRAM DUO**
- 20/7 **MAGNUS GRØNNEBERG (SOLO)**
- 23/7 **INGRID BJØRNOV OG PIANOET**
- 26/7 **TALENTFESTIHVALER**
- 29/7 **DI DERRE//POSTGIROBYGGET***
- 30/7 **MY MOTOWN//BO KASPERS ORKESTER***

AUGUST

- 5/8 **HENNING KVITNES MED BAND**
- 6/8 **BJØRN EIDSVÅG MED BAND**

*Alle konserter holdes i Teltet bortsett fra 29-30. juli, som holdes på Plenen.

ORDINÆRE BILLETTER PÅ [ticketmaster.no](https://www.ticketmaster.no)

KONSERTPAKKER MED VIP-BILLETT OG MAT, TA KONTAKT:

post@hvalergjestgiveri.no / 69 37 82 00

MER INFO: www.hvalergjestgiveri.no

SJEKK OSS PÅ FACEBOOK OG INSTAGRAM: [@hvalergjestgiveri](https://www.facebook.com/hvalergjestgiveri)

Trenger du murer eller flislegger?

ALT INNEN:

- MURING
- PUSS
- FLISLEGGING

KRISTIANSENS MURSERVICE HVALER

Mobil: 913 90 611 – E-post: paal-mur@online.no
Prinseveien 6 – 1680 Skjærhalden

– GODKJENT VÅTROMSOPPDRAG –

Martin

Heidi

Roy

Inger-Lise

Hanne

Toril

Plutselig er stolen tom...

Vi som er igjen lærer oss å leve med minnene, men først kan det være godt å ta farvel.

69 35 40 20

Alltid tilgjengelig.

FONUS Begravelsesbyrå har kontorer over hele Østfold, og vi er her for alle på Hvaler.

FONUS

BEGRAVELSESBYRÅ

02022

Benjamin Nordling

JØLSTAD

begravelsesbyrå
Fredrikstad og omegn

Et lokaleid begravelsesbyrå
Vaktelefon **69 130 130** (24t)
Farmannsgate 10
jolstad.no

Heidi Løkke Sletner

Svein Åge Johansen

Birgit Groth

Hans Kristian Helgesen

Einar Nilsen

Mesterhjelp Skjærhalden as

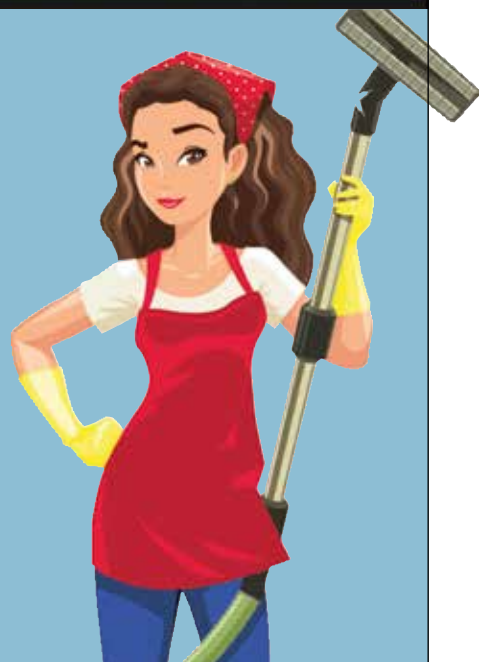
post@mesterhjelp-hvaler.no

www.mesterhjelp-hvaler.no

Ring oss så finner vi en løsning for deg!
Hytte – Hjem – Bedrift

Alt for en enklere hverdag

Tlf. Monica 403 06 155

FRA FORENINGSLIVET PÅ HVALER

SJØMANNSMISJONEN

12.09.

10.10.

14.11.

Kirkens hus kl. 19

Velkommen!

Kontaktperson:

Ragnhild Nordengen, tlf. 482 24 071

VESTERØY MISJONSFORENING

22.08.

05.09.

19.09.

03.10.

17.10.

31.10.

Vesterøy bedehus kl. 18

Velkommen!

Kontaktperson:

Ragnhild Kjellsen, tlf. 951 24 337

STRIKKEKAFE

Vesterøy Bedehus kl. 19-21.30.

21.09.

19.10.

23.11.

14.12.

Velkommen!

Kontaktpersoner:

Tove Arntzen, tlf. 470 28 123

Hanne Moe, tlf. 990 33 434

STRIKKEKAFE, SJØMANNSMISJONEN

Kirkens hus annenhver lørdag kl. 11-14,

oppstart i september.

Kontaktperson:

Ingerid Bjercke, tlf. 905 67 519

Velkommen!

SØNDRE KIRKØY MISJONSFORENING

28.08.

25.09.

Kirkens hus kl. 17

Velkommen!

Kontaktperson:

Hilde Grosch Larsen, tlf. 918 32 226

NORMISJON

01.09.

06.10.

03.11.

Kirkens hus kl. 18

Velkommen!

Kontaktperson:

Hilde Grosch Larsen, tlf. 918 32 226

ASMALØY MISJONSFORENING

Samlinger på Asmaløy bedehus den siste mandagen i måneden kl. 19.

Velkommen!

Kontaktperson:

Anne Hvalgård, tlf. 995 83 69

FORMIDDAGSTREFF

31.08

Tur til Makø

28.09

Vesterøy bedehus kl. 11

Gjest: Rolf Utgård

26.10

Asmaløy bedehus kl. 11

Gjest: Steinar Ekvik

30.11

Kirkens hus kl. 11

Gjest fra Frivillighetssentralen på Hvaler

Velkommen!

Frist for innlevering av stoff til høstnummeret er 25. august.

HVALER IT-SERVICE

PC-hjelp - TV - Internett - Wi-Fi
Telefon - E-post - Virus - Back-Up
Installasjon - Hjemmeside - Domene
Privat og Bedrifter

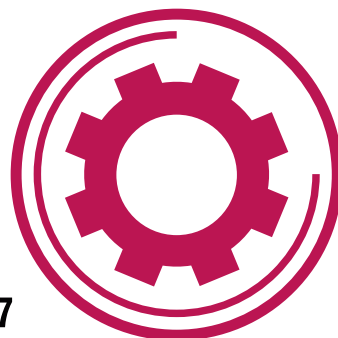
94 20 26 55 - www.hvalerit.no
facebook.com/hvalerit

LARS EGIL LANDE MEK. & SVEIS

VERKSTED - SKJELSBU 14 - HVALER

lars@mek&sveis.no - mob. 91 88 38 97

Siden sist....

KNØTTEKONSERT

Barnekoret og Knøttekoret fremførte en liten musikal med sanger fra Astrid Lindgrens verden. Et tallrikt publikum koste seg, og det gjorde barna også!

PALMESØNDAG

Familiegudstjeneste i Hvaler kirke på Palmesøndag med aktivitetsløype og kirkekaffe utenfor kirken etterpå.

PÅSKEKONSERT

Onsdag 13. april var det påskekonsert i Hvaler kirke med sopran Ida Gudim, fløytist Marianne Aarum og kirkemusiker Mats-André Soli. Det ble en stemningsfull konsert midt i påskeuken som ga en fin inngang til påskens høytidsdager.

ONSDAG 4. MAI

Onsdag 4. mai ble babysangere fra Hvaler og Fredrikstad invitert på babykonsert i Kråkerøy kirke. Konserten ble godt besøkt, og tilbakemeldingene var veldig gode, så dette blir et fast arrangement hver vår.

PÅSKENATTSMESSE

Påskenasattsmesse for første gang etter reformasjonen. Hvaler kirke tok imot oss i mørket. Ett lys ble brakt opp til alteret dette gav lys til alle som kom. En sterk påminnelse om at lyset har seiret over mørket ved Jesu død og oppstandelse.

ÅRSMØTE I HVALER MENIGHET

Søndag 27. mars var det årsmøte i Hvaler menighet. Snaue 50 mennesker var samlet i Spjørøy kirke. Daglig leder, Jan Heier loset oss igjennom programmet med sikker hånd. Etter det formelle, var det kaffe og bløtkake. Ken Phillips og Fredrik A. Olsen sto for underholdningen. Til sist holdt Paul Henriksen foredrag med tema «Hvalersamfunnet på 1800 tallet».

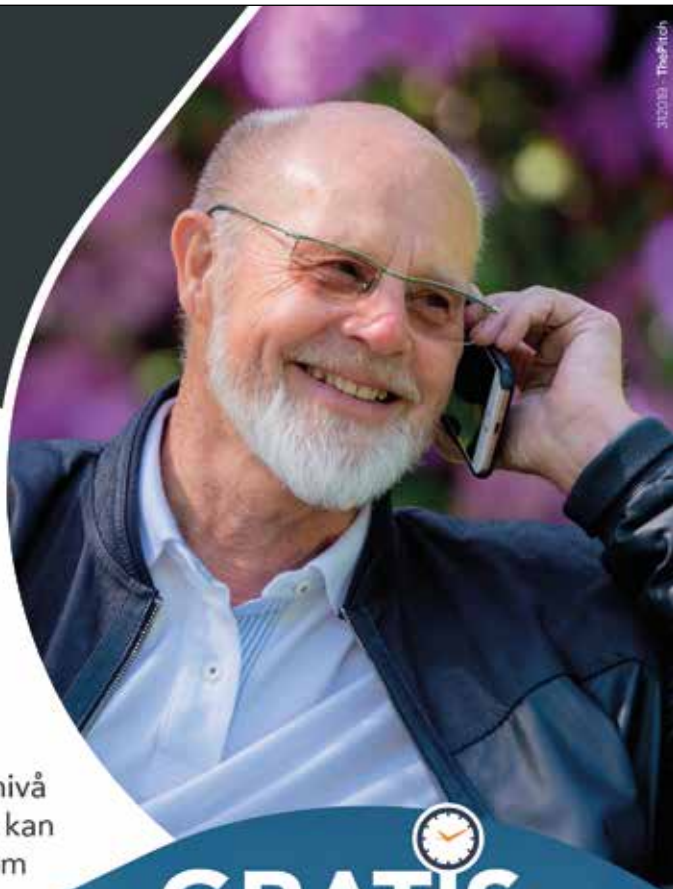
HVALER

FLEX

REIS TIL KIRKEN MED FLEX

Kanskje du kan reise med Flex neste gang du skal til kirken?

Flex har et høyere servicenivå enn vanlig buss. Sjåførene kan gi deg en hjelpende hånd om du trenger det.

302031 - ThePitoh

GRATIS bestillingsreise

Flex bestillingstransport må forhåndsbestilles, og kjører i enkelte områder i kommunen. Hvis du er nysgjerrig på om du kan reise med Flex neste gang du skal i kirken – ta kontakt med vårt kundesenter på telefon 69 12 54 80.

Tlf. 69 12 54 80

| flexhvaler.no

GUDSTJENESTER SOMMEREN 2022

Alle gudstjenester starter kl. 11 om ikke annet tidspunkt er oppgitt.

26. juni	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste Kråkerøy/Hvaler. Ole Hauglum og Fredrik André Olsen.
3. juli	Fredrikstad	Fellesgudstjeneste. Friluftsgudstjeneste i forbindelse med Glommafestivalen.
10. juli	Hvaler	Fellesgudstjeneste. Ole Hauglum og Mats-André Soli.
17. juli	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste. Ole Hauglum og Svein Erik Gundersen.
24. juli	Spjørø	Fellesgudstjeneste. Grethe Hummel og Maria Ying Schorpen.
Fre. 29. juli kl. 18	Hvaler	Olsokgudstjeneste i middelalderkirken. Rømmegrøt og kaffe på Tusenårsstedet. Grethe Hummel og Mats-André Soli. Solist: Kai Robert Johansen (trompet).
31. juli	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste. Grethe Hummel og Unn-Birgitte van der Hagen.
7. august	Hvaler	Fellesgudstjeneste. Maria Vassli Gjære og Mats-André Soli.
14. august	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste. Maria Vassli Gjære og Mats-André Soli.
21. august	Brottet	Gudstjeneste for store og små med feiring av skolestart. 6-åringer er spesielt invitert. Kirkekaffe og sporlek for hele familien. Grethe Hummel, Kjersti Morland og Mats-André Soli.
28. august	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste. Avskjed med Ole Hauglum. Kirkekaffe i Menighetshuset.
4. sept. kl. 11 og kl. 13	Hvaler	Konfirmasjon. Grethe Hummel, Kjersti Morland og Mats-André Soli.
Lør 10. sept. kl. 11 og kl. 13	Spjørø	Konfirmasjon. Grethe Hummel, Kjersti Morland og Mats-André Soli.
11. sept. kl. 11	Spjørø	Konfirmasjon. Grethe Hummel, Kjersti Morland og Mats-André Soli.
18. sept.	Spjørø	Gudstjeneste. Svein Helge Rødahl.
26. sept.	Hvaler	Familiégudstjeneste. Høsttakkefest med 4-årsbok. Kirkekaffe på Eplefestivalen. Grethe Hummel, Kjersti Morland og Mats-André Soli.

Med forbehold om endringer

Følg med på hjemmesiden: kirken.no/hvaler eller Facebook-siden «Hvaler menighet»

Ved behov for transport til kirken:

Fra vest: Øyvind Olsen, tlf. 480 66 969. Fra øst: Wenche Sture, tlf. 971 49 294.

SORG OG GLEDE I VÅRE KIRKER

DØPTE

Hvaler kirke

Edwin Haugerød

DØPTE

Spjørøy kirke

Vilma Melby Svennes

Vilde Solvang Langstedalen

Ella Oline Sande Martinsen

JORDFESTEDE

Hvaler kirke

Ragni Larsen

Gerd Helene Kjølholt

Wenche Helene Holum Lie

Britt Lillegård Høieggen

JORDFESTEDE

Spjørøy kirke

Geir Solvang

Kjell Ivar Pettersen

Bjørge Vatsgar

Normann Vatsgar

Irene Olsen

Roy Ditlef Nore

Jan Norvald Frantzen

VIELSER

Hvaler kirke

Andreas Rolland &

Christine Kaxrud

VIELSER

Spjørøy kirke

Fredrik Kjenne & Liza Staae

Vuatek AS utfører alle arbeider med bygg, ute og inne. Også totalentreprise. Våre fleste prosjekter er restaurering og nybygg av hus og hytter på Hvaler og i Fredrikstad. Ta kontakt for en uforpliktende befaring.

Tlf. 952 77 523

vuatek.no

Hvaler menighet presenterer:

En musikalsk sommerbukett

m/Jenny Schorpen, Maria Ying Schorpen, Ken Phillips og Per Viggo Nilsen

**Vi ønsker deg hjertelig velkommen til vårt
spennende og innholdsrike program med
musikk av ulike stilarter**

**Hvaler kirke
1. august kl. 19
Gratis inngang**

Du kan gjerne støtte Hvaler menighet sitt arbeid på Vipps 90315 dersom du ønsker det.